IONALE
NUELE

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
6
29 B
67

...z Piarū S. Pantal[nis]

ex Hered. Cl. Ioan. de Rubeis

K 1, 2.6.24

Digitized by Google

6-43 a 17

Desideri Erasmi Roterodami

Enarratio

In Pſalmum I.

BEATUS VIR, &c.

Lugduni Batavorum,
Ex officina Ioannis Maire.
cIↄ Iↄ c xliv.

Digitized by Google

Digitized by Google

ERASMVS Roterodamus

BEATO RHENANO, *Seleſtadienſi*, S. D.

CUm videamus, Beate optime, illiteratum etiam hominum vulgus, xeniolis ultro citroque miſſitatis, neceſſitudines ſuas viciſſim alere, non putavi cõvenire, ut in optimarum literarũ cultoribus hæc civilitatis & officii pars ceſſare videretur: præſertim in nobis, quos communis ſtudiorum ardor tam arcta neceſſitudine copulavit, ut arctiore non poſſit. Nuper igitur, cum itineris labore delaſſatis equis, dieculas aliquot apud divum Audomarum cogerer ſubſidere, ne tempus hoc omnino periret ſtudiis, de parando tibi xeniolo cœpi cogitare. Et commodum veniebat in mentem, quod graviter admonet Seneca noſter: Cum primis eſſe diſpiciendum, non ſolum uti munus dignũ ſit eo qui mittit, ve-

rum etiam aptum ei cui mittitur. Sic enim fieri, ut quæ per ſe viliſſima ſunt, hoc ipſo reddātur precioſiſſima, quod commode fuerint delecta. Quid autem magis mitti debuit ab homine theologo, quam eximium aliquem floſculum, ex vernantiſſimis divinarum literarum areolis decerptum? Quid autem magis conveniebat mitti Beato, quam ipſam vere beati formulam, divini ſpiritus penicillo depictā? divinum plane cognomen, ut quod hominis naturam ſuperet. Unde Græci poëtę numinibus hoc ceu peculiare tribuere conſueverunt, μάκαρας eos appellantes. Neque prorſus in ullum mortalem tam eximii cognominis honor cōpetit, niſi qui ſic inſitus ſit Chriſto, ut iam veluti transfiguratus, & unum cum illo factus, quemadmodū in ipſius immortalitatis, ita & in tam egregii cognominis conſortium aſciſci mereatur. Nihil enim magis abeſt à veræ beatitudinis appellatione, quam iſti, quos ſtultiſſimum vulgus beatos appellat. Sic enim illis tribuit beatitudinem, ut tribuit & divinitatem, vel turpi-

turpiter errans, vel turpius aſſentans. Toties in myſticis literis iteratur hoc beati cognomen: nec tamen uſquam tributum offendimus opulento, nuſquam monarchis, nuſquã Sardanapalis. Lego beatos, qui timent Dominũ, qui ambulãt in viis eius. Lego beatũ, cui non imputavit Dominus peccatũ. Lego beatum, qui intelligit ſuper egenum & pauperem. Lego beatos immaculatos in via, qui ambulant in lege Domini. Tot ſunt beatitudinis ordines, & tamen iſtorum ὥσπερ τῶν Μεγαρέων οὐδεὶς λόγος, quemadmodum habet Græcorum proverbium. Primus beatus ille, quem Dei timor à peccando cohibet. Rurſum beatus & is, qui prolapſus quidem eſt in vitia, ſed ita lachrymis commiſſa diluit, ut ei clemens Dominus non imputet quod admiſit. Neque non beatus ille, qui pietatis & charitatis officiis, vitæ ſuperioris errata penſat. Nam hunc in die iudicii à malo liberabit Dominus. Sed beatior eſt, quem divinæ legis intuitus, ab omni vitiorum inquinamento cuſtodierit immunem. Beatiſ-

ſimus autem, quem hoc Pſalmo deſcribit, cui non ſolum contigit nullis inquinari vitiis, ſed ita iugiter verſatus eſt in præceptis divinis, ut cum ipſe perpetua vitæ floreat innocentia, tum aliis exemplo morum, ſalutarique doctrina, fructum pulcherrimum afferat. Mitto igitur te tibi, hoc eſt, Beatum Beato. Quid enim aliud magis quadrabat? Præſertim cum tu, ut ingenium nactus es nullis obnoxium vitiis, ita vitam pariter & famam ab omni vitiorum labe intactam tueri ſtudes: tamque infatigabili ſtudio verſaris in optimis literis, ut, Chriſto tuos pulcherrimos conatus bene fortunante, & civitatulæ tuæ, iam tot egregiis ingeniis editis nobili, non mediocre lumen ac decus addas, & ſpes ſit, fore, ut toti Germaniæ eum aliquando virum exhibeas, ut intelligant homines, Beati vocabulum tibi non fortuito, ſed divini numinis conſilio contigiſſe. Proinde Xeniolum hoc non ſolum te commonefaciet Eraſmi tui, verum etiam te ipſum tibi proponet. Faxit

Deus

Deus Opt.Max., ut ſicut hactenus ſtudiorum ſocietate dulciſſime coniuncti fuimus, ita poſt hæc æternæ veræque beatitudinis conſortio ſimul frui promereamur. Vale, amicorum optime. Apud divum Audomarum. Anno M. D. XV. Idibus Aprilibus.

EXPOSTULATIO IESU CUM HOMINE

Suapte culpa pereunte,

Autore

DESIDERIO ERASMO

Roterodamo.

Cum mihi ſint uni bona, quæ vel frondea tellus,
Vel olympus ingens continet,
Dicite, mortales, quæ vos dementia cepit,
Hæc aucupari ut undevis
Malitis, quam de proprio depoſcere fonte,
Adeo benigno, & obvio?
Mendaceſque iuvet trepido miſeroque tumultu
Vmbras bonorum perſequi?
Pauci me, qui ſum vera largitor & auctor
Felicitatis, expetant?
Forma rapit multos: me nil formoſius uſquam eſt:
Formam ardet hanc nemo tamen.
Suſpiciunt ceras, antiquaque ſtemmata multi:

At me

At me quid eſt illuſtrius?
Vt qui ſim genitore Deo Deus ipſe profectus,
Genitrice natus virgine.
Vnde fit, ut mecum vix geſtiat unus & alter
Affinitatem iungere?
Maximus ille ego ſum cœlique ſolique monarcha;
Servire nobis cur pudet?
Dives item, & facilis dare magna & multa roganti:
Rogari amo, nemo rogat.
Sumque vocorque patris ſummi ſapientia: nemo
Me conſulit mortalium.
Ipſe ego ſum ætherei ſplendorque decusque parentis:
Me nemo ſtupet, aut ſuſpicit.
Sum firmus iuxta, ac iucundus amicus amico;
Me pariter, ac meas opes,
Candidus atque lubens charis impertio: nemo hanc
Ambit neceſſitudinem.
Sum via qua ſola cœli itur ad aſtra: tamen me

Terit

Terit viator infrequens.
Cur tandem ignarum dubitat mihi credere vulgus?
Æterna cum ſim veritas.
Pollicitis cur, ſtulte, meis diffidere perſtas?
Cum ſit nihil fidelius.
Autor ad hac vita cum ſim unicus, ipſaque vita,
Cur ſordeo mortalibus?
Lux ego ſum: cur huc vertunt ſua lumina pauci?
Dux: cur gravantur inſequi?
Vivendi recte certiſſima regula ſolus:
Aliunde formas cur petunt?
Ipſe ego ſum ſolus vera & ſine felle voluptas:
Quid eſt quod ita faſtidior?
Vnica pax animi: quin huc deponitis agri
Curas edaces pectoris?
Si benefacta truces etiã meminere leones,
Referuntque bellua vicem,
Reſpondere feri merito didicere dracones,
Si meminit officii canis,
Si redamant aquila, redamant delphines amantem,
Cur efferacior feris
Me me non redamas homo? cui ſemel omnia feci,

Quem

Quem condidi, quem ſanguine
Aſſerui proprio, propriaq; à morte recepi
Diſpendio vitæ volens.
Si bos agnoſcit dominũ, ſi brutus aſellus
Agnoſcit altorem ſuum,
Cur me ſolus, homo male gratus, noſſe recuſas,
Et conditorem, & vindicem?
Vnus ego hic tibi ſum cunctorum ſumma bonorum:
Quid eſt quod extra me petas?
Quorſum diſtraheris, per tot diſpendia graſſans
Laborioſa inertia?
Sum placabilis, & pronus miſereſcere: quin hoc,
Miſer, ad aſylum confugis?
Idem iuſtus, & implacabilis ultor iniqui:
Cur non times offendere?
Corpus ego atq; animum nutu ſub tartara mitto.
Noſtri metus vix ullum habet.
Proinde, mei deſertor homo, ſecordia ſi te
Adducet in mortem tua,
Præteritum nihil eſt: in me ne reiice culpam:
Malorum es ipſe autor tibi.

Nam

Nam quid adhuc ſupereſt? ſi te neque provocat ardens
Suique prodiga charitas.
O bis marmoreum pectus, neque mitigat unquam
Adeo profuſa benignitas?
Si neque tantarũ vel ſpes certiſſima rerũ
Expergefacit, & allicit:
Si neq; tartarea cohibet formido gehẽna:
Nec ullus admonet pudor:
Immo ſi durant magis hac, adduntque ſtuporem
Tam multa, tamque inſignia,
Vt facile immaneſque feras, chalybemque, petramque,
Rigore victo molliant:
Quid faciat pietas, quibus artibus abſtrahat ultro
Devota morti pectora?
Invitum ſervare nec eſt mẽtis puto ſana,
Et patria prohibet æquitas.

ERA-

ERASMI ROTERODAMI

ENARRATIO
in Pſalmum I.
BEATUS VIR, &c.

QVemadmodum divina ſapientia plurimum diſſidet ab humana ſapientia, ita lõge alius eſt ſermo divini ſpiritus, alius humani pectoris. Nihil cœleſti illa facundia fœcundius, ſed opes ſuas non aperit, niſi ſcrutanti, niſi veſtiganti, niſi avido, ſed ita curioſo, ut adoret, ut veneretur omnia. Proinde qui ſacros Pſalmos prophetarum volet evolvere, meminerit, ſeſe non in Orphei aut Homeri verſari hymnis, qui prophanam habent religionem, ſed in divini ſpiritus oraculis, in quibus arcanas ſapientiæ ſuæ divitias, piis veſtigatoribus voluit eſſe reconditas. Ad hæc igitur myſteria, non niſi purgatus accedat oportet, neque purus ſolum, verumetiam, orationis ceu vi-

ctima, commendatus. Purgatiſſimis ſit auribus oportet, qui hac cœleſti muſica velit delectari. Vehementer commendatus ſit neceſſe eſt, qui ad has tam abſtruſas æterni numinis delicias ſit admittendus. Pſalmus hic apud Hebręos ἀνεπίγραφος habetur, hoc eſt, inſcriptione carens, nec computatur in catalogo cęterorum, iuxta quorundam opinionem, ſed velut extra ordinem adjicitur, ut unus ſit magis quam primus, & tanquam prooemii vice cæteris anteponitur. Exiſtimat enim divus Auguſtinus (ſi modo eius operis initium illi tribuendum eſt. Nam mihi quidem ex alio quopiam, mutilo & acephalo volumini videtur aſſutum) hunc Pſalmum ſic eſſe legendum, ut ipſius Dei voce pronuncietur. Proinde Prophetam non auſum ullius prænotare titulum, ne quid divino eloquio præponi videreretur. Nec primum auſus eſt facere, qui fortaſſe primus non eſt, ſed eximius. Sunt qui putēt, ſupervacaneum eſſe, primum vocare eum, ante quem nullus ſit alius. At divus Hieronymus

mus indicat, hunc Pſalmum & proximum apud Hebræos eundem eſſe, quandoquidem in eo cuius initium eſt, Quare fremuerunt gentes, in actis Apoſtolicis quædam citantur titulo primi Pſalmi. Præterea quemadmodum hic cœpit à beatitudine, ita illic deſinit in beatitudinem. Beati omnes qui confidunt in eo. Quanquam huius ætatis Iudæi hunc, quem & ſecundum numerant, ſeparant à ſuperiore, utrumque tamen ἀνεπίγραφον habent. De numero quidem nihil eſt, quod laboremus. Cæterum quod ad titulum attinet, quid de cæteris dicemus Pſalmis, quorum alii patris, alii filii loquentis perſonam habent, & tamen his non eſt veritus propheta ſuos addere titulos? Nec hic quicquam video, quod cogat nos Pſalmum hunc divinę voci tribuere. Nec ita magni refert, Dei ipſius voce pronuncietur, an prophetæ, cuius organo Deus ſit uſus. Divus Hilarius putat, nec ad patris, nec ad filii perſonam poſſe referri, idque palam eſſe putat hoc argumento, quod additum

eſt. Et in lege domini voluntas eius, & in lege eius. Quæ verba nec patri congruunt de ſe loquenti, nec filio. Ac vere quidem hæc Hilarius. Cæterum nihil prohibet, quo minus omnia dicantur ſub perſona patris de filio, quemadmodum interpretatur divus Auguſtinus, virum accipiens Chriſtum, qui nec aſſenſus ſit Satanæ ad peccatum ſollicitanti, quemadmodum terrenus ille Adam, nec ſteterit in via peccatorum, etiam ſi natus homo in eam deſcenderit. Nec in cathedra peſtilentiæ ſederit, contempto huius mundi regno, ſed innocentia viridis, prædicatione ſua peccatores ad pietatem traxerit, tandem morte, & reſurrectione, & aſcenſione fructum dederit in tempore ſuo, nihil non præſtaturus eorum quæ promiſerat, ita ut nec folium ullũ defluat verborum illius, cuius beneficio cuncta feliciter ceſſura ſint piis. Contra impii quoniam non ſint innixi ſolidæ petræ, quæ eſt Chriſtus, diſſipabuntur: qui Chriſti exemplo fugerint peccatum, una cum illo fruentur immortalitate.

talitate. Quia diabolum & veterem Adam ſecuti, mundum amplexi fuerint, pœnis æternis addicentur. Nam hæc ferme ſumma Auguſtinianæ interpretationis. Quanquam Hilarius nec ad Chriſti perſonam accommodari poſſe putat, nimirum offenſus iis, quæ mox ſequuntur, Et in lege eius meditabitur die ac nocte. cum ipſe legis ſit autor. Nec illa putat in Chriſtum quadrare, Et erit tanquam lignum quod plantatum eſt. Primum, quod abſurdum videatur, ſi arbor ulla ſit Chriſto felicior. Siquidem excellere videtur id, à quo ſumitur comparatio, veluti ſi dicas de puella, Eſt inſtar nivis candida. Nimirum ſummum nivis candorem vis intelligi. Ad hæc, incongrue dici, Erit, de eo, qui fuerit ante æterna tempora, primogenitus omnis creaturæ, in quo & per quem creata ſint omnia. Atqui cum Chriſtus in Euangelio ſeſe vitem vocat, num periculum eſt, ne vitis hæc vulgata magis frugifera ſit Chriſto? Aut cum ſub perſona ſapientiæ terebintho, aut palmæ, ſeſe comparat,

num metuendum eſt, ne res hæ Chriſto videantur anteponi? Non opinor, non profecto magis, quam ubi lapis aut agnus dicitur, aut leo. Siquidem in arcanis literis contemptiſſimarum etiam rerum ſimilitudines adhibentur, ad explicandam divinæ naturæ rationem. Cur autem non competat in eum legis divinæ iugis meditatio, qui ſolus hominum in nullo deflexit à mandatis Dei, & ut homo ſervavit legem, quam ipſe ut Deus condiderat? An non ipſe ſic loquitur in Euangelio? Et ſicut mandatum dedit mihi pater, ſic facio. Eiuſdem obedientiam uſque ad mortem, & mortem crucis, atteſtatur Paulus. Cur illi veremur aſcribere legis meditationem, cui tribuimus obedientiam? Iam illud, Erit, non ad Chriſti perſonam aut naturam eſt referendum, quæ nunquam eſſe cœpit, ſicut nec unquam eſt deſitura, verum ad gloriam reſurrectionis, & fidelium adoptionem, quæ utique cœperunt in tempore. Poſtremo cum fideles veluti membra ſint, & idem cum Chri-
ſto,

ſto, ſit, ut aliquoties quod membrorum eſt, ad ipſum transferatur. Quod genus eſt illud, Longe à ſalute mea verba delictorum meorum. Rurſum, quod capitis eſt proprium, membris communicetur. velut illud, Ego dixi, dii eſtis, & filii excelſi omnes. Proinde non ita magni refert, hæc ad Chriſtum, in quo continentur omnes pii, an ad illius membra referantur. Atque hæc dixerim, non quo ſententiam Hilarii refellam, ſed ut diverſam ſecutos interpretationem excuſem. Nobis tamen tropologicam enarrationem in hoc Pſalmo potiſſimum viſum eſt ſequi, vel quod ea mollius quadret, vel quod magis conducat ad vitæ correctionem, quam præcipue ſpectamus. Nam frigidum eſt quod Iudæi Pſalmum hunc ad Ioſiæ regis perſonam torquent, qui ſolus prophanorum regum non abierit in conſilium impiorum, ſed ſecutus ſit legem Dei. Frigidius etiam quod Tertullianus ad Ioſeph referendum putat, qui corpus Ieſu ſepelivit. Aut ad eos qui ad ſpectacula gentium non

concurrunt. Iam operæprecium eſt videre, breviſſimus licet Pſalmus, quam abſolutum, quam ingens argumentum complectatur. Magno ſtatim prẹmio, nempe beatitudinis, provocat mortales univerſos, ut à vitiis deſciſcant, ad innocentiæ ſtudium ſe conferant, ſed obſervatione legis divinæ renoventur & refloreſcant in Chriſto, cui iam inſiti ſint per baptiſmum. Deinde quo piorum ſors fiat illuſtrior, impiorum longe diverſam conditionem apponit, etiam in hac vita mortali. Denique in ſupremo illo iudicio, quæ felicitas maneat pios, quæ pœna impios, aperit. Nunc ad ipſa prophetæ verba pro viribus exponenda accingemur. *Beatus vir*, haud potuit feliciore auſpicari omine quam beatitudinis, quam nemo non expetit mortalium, ad quam omnes ex æquo & conditi ſumus & aſpiramus. Si quidem huc omnium hominum ſtudia tendunt, ut aliquid ſibi parent in quo animus acquieſcat. Et conatus quidem communis omnium. Verum in deligendo varius illudit

error,

error, dum maxima pars falſas bonorum umbras, & inania ſimulachra, pro veris ac ſummis bonis amplectitur. Quid enim aliud quæſitum eſt olim à tot philoſophorum populis, quid tot editis libris agebant, niſi ut perveſtigarent, in quo eſſet hominis ſita beatitudo? Comprobo ſtudium, laudo conatum, quod anniſi ſunt, quod ſcrutati ſunt: & pudet quorundam Chriſtianorum, qui opibus, qui voluptatibus immerſi, qui dominandi libidine ebrii, ne quærunt quidem de re tanta. Verum ut horum admiror ſocordiam, ita illorum miſeret, qui quod tanto ſtudio quæſierunt, non invenerunt. Et ideo non invenerunt, quia defuit unicus ille veræ ſapientiæ doctor, Chriſti ſpiritus. Ingens enim olim inter philoſophorum familias ardebat digladiatio, quibus in rebus poſita eſſet hominis felicitas, atque alii quidem in ipſa virtute, alii in uſu virtutis, alii in tribus bonorum generis, alii in ſcientia, alii in indolentia, alii in voluptate conſtituerunt felicitatem. Alii aliis in re-

in rebus. Nam omnes omnium opiniones hoc loco recenſere, perlongum fuerit, refellere, longius. Cunctos tamen à vero aberraſſe, vel illud ſat argumenti eſt, quod nihil inter ipſos convenit. Sed multo craſſius errat vulgus, cui ne per ſomnũ quidem licuit felicitatis rationem perſpicere, dum hic ſordidiſſimis opibus, ille fœdiſſima voluptate, alius ridendo vitæ ſplendore, alius anxio miſeroque imperio, in ſumma, alius aliis nugis felicitatem metitur. Commiſerandum hoc in Ethnicis, quibus hanc ſapientiam non impertierat Chriſtus, & non aſſequebatur ratio, non merebatur vita. At multo magis deplorandum in horum temporum Chriſtianis, immo in principibus, qui Dei vicem in terris referunt, in ſacerdotibus, quos Chriſtus in ſortem ſuam ſemovit peculiarius, in epiſcopis, qui Chriſtum ipſum nobis repræſentant, quod ii quoque non in aliis ferè rebus beatitudinem conſtituunt, quam in quibus olim idiotæ gentiles. Quid enim aliud nunc deſtinamus, quid tumultua-

multuamur, quid digladiamur in toto terrarum orbe, niſi ut ſuæ quiſque tyrannidis proferat pomeria, ut cenſus augeat, ut alios ſuo ſplendore premat, ut ſuaviter vivat, & quod libet, idem liceat? Audiant igitur omnes, audiamus ſaltem Chriſtiani, expergiſcantur principes, attendant epiſcopi, quid nobis de vera beatitudine per os ſanctiſſimi prophetæ pronunciet ille ſpiritus, qui nihil neſcit, qui nihil mentitur. Dimicant inter ſe philoſophi, delirat vulgus, cæcutiunt & Chriſtiani, & tamen omnes beatitudinem quandam ſomniant. Proinde in ipſa ſtatim fronte, doctor ille cœleſtis oſtenſo veræ beatitudinis ſcopo, præſcriptaque formula, omnium errores compendio reſecat, ita pronuncians, in una pietate vitæque innocentia, felicitatem hominis eſſe poſitam. Quid enim eſt illud, quod vere tranquillat animum, niſi ſummum bonum? Quid autem eſt aliud ſummum bonum, immo quid aliud omnino bonum eſt, niſi Deus ipſe? Ad cuius imaginem quoniam

ſculptus eſt hominis animus, non alia re poteſt expleri, quàm ipſo. Congere quantum vis opum, vince Crœſos, ſupera Craſſos, aliquid deſiderabit animus tuus: immerge te voluptatibus, obunge delitiis, vince Sardanapalos, ſupera Epicurum, aliud quiddam adhuc flagitabit animus. Quantumvis profer imperii metas, ut vel univerſum orbem ſubegeris, alius quæretur orbis, quem ſuperes. In cæteris omnibus, aut non aſſequimur quantum volumus, quod immenſæ ſint cupiditates, aut pœnitet aſſecutos, adamaſſe quod erat fugiendum. Unicum eſt margaritum, unum bonum, in quo humanus acquieſcit animus, cuius dulcedinem qui ſemel deguſtarit. deguſtatur enim & in hac vita, etiamſi non ad plenum. is protinus omnia iſta faſtidit, quæ miſerum vulgus tantopere miratur. Verum ut huc perveniatur, id ſola pietas præſtat, quæ nos mire Deo copulat, & ita copulat, ut unum efficiamur cum illo. Contra, malos impietas ſegregat, & ita ſegregat, ut à ſummo

mo bono alienati, diaboli membris aggregentur. Quid enim boni deſideret is, qui Chriſtum habet, qui fons eſt bonorum omnium! At quo bono frui queat is, qui ſic coniunctus eſt ei qui pater eſt malorum omnium? Quid te maceras fruſtra? Quid inani labore conficeris? Alius ſuſpirat ac dicit: Omne beatum, ſi prædium illud lite evicero. Alius, ſi regionem illam armis mihi ſubegero. Alius, ſi ſacerdotium illud aſſecutus fuero. Audis quid tibi tuus dicat affectus. magis audi quid tibi dicat Chriſti ſpiritus. Beatum dixerunt populum cui hæc ſunt. Quænam hæc? Nempe prædia, famulicia, regnum, cæteraque, quæ mundus ut ingentia bona ſuſpicit. Sed quinam hoc dixerunt? Primum Ethnici, qui Deum neſciebant. nec hi omnes, ſed inter hos craſſiores, & hominis indigni vocabulo. Sed unde vox eadem auditur inter Chriſtianos? Unde rerum earundē ſtudium acrius prope quam unquam fuit Ethnicis, etiam inter Monachos? etiam inter Epiſcopos?

Ete-

Etenim dum pro hiſce rebus ſic armis omnibus digladiamur, ſic omnem movemus lapidem, ſatis declaramus quantum tribuamus vulgaribus commodis. Unde paganiſmus iſte in Chriſtianitate? Aut unde nobis mundanus iſte Chriſtus, non de cœlo loquens, ſed de terra? Abſit hæc vox ab ore Chriſtiano, ſed longius abſit hæc opinio à corde Chriſtiano, ut huiuſmodi rebus conſtet hominis beatitudo. Si vere Chriſtiani ſumus, hoc eſt, ſi Chriſti ducimur ſpiritu, cum illius ſpiritu ſentiamus: Beatum eſſe populum, cuius dominus Deus eius. Hoc cuique Deus eſt, in quo præcipuam beatitudinis ſpem reponit. Qui divitiarum gratia nihil non & facit, & patitur, huic dominus non eſt Deus, ſed mammona. Qui voluptati ſervit, huic venter eſt Deus. Qui imperii cauſa miſcet omnia, huic dominus non eſt Deus. Sacrificat ſuo Deo, nempe ambitioni. Proinde hic quoque beatus pronunciatur, non quibus iſta ſuppetant, quæ vulgus hominum miratur, ſed quibus adeſt innocen-

nocentia vitæ, nec abierunt in conſilio impiorum, ad iſta per fas nefaſque graſſantium. *Beatus vir, &c.* Sed cum virum nominat, num mulierem à felicitatis conſortio ſecluſit? Minime vero. Nec enim in regno cœlorum ſexus conditio expenditur. Et in Chriſto neque dominus, neque ſervus eſt, neque vir, neque mulier, neque pauper, neque dives, ſed nova creatura. Verum in arcanis literis, viri ſymbolo, potior animi pars ſignificari ſolet; quam philoſophi, rationem, Paulus, ſpiritum appellat. Rurſum mulieris vocabulo, infirmiorem mentis noſtræ portionem indicant, quam affectum illi, noſtri carnem vocant. Nam huc pertinet, quod initio conditi orbis mulier viro parere iubetur, & eum ſequi ad pietatis officia, cui præierat ad exemplum peccandi. Huc pertinet auctus Abraham ex Abram, ac diminuta Sara ex Sarai. Item illud Euangelicum: Vade, voca virum tuum. Plane maſculum ac virile facinus eſt, ſpretis, repudiatis, calcatis omnibus quæcunque vel

vel irritant, vel territant, velblandiuntur in hoc mundo, per arctam illam virtutis viam ad Chriſtum graſſari. Non eſt hoc, mihi crede, mollium, nec imbellium. Si te nec opum fulgor, nec voluptatum illecebræ, nec amicorum affectus, neque pudor humanus, poſtremo neque gladius, neque fames, neque mors, neque vita, neque angelus poteſt ſeparare à charitate Chriſti, plane vir es, etiamſi mulier es. *Beatus igitur vir, qui non abiit, &c.* Diſſimilitudine diſcedimus à Deo, ſimilitudine accedimus, affectibus ceu pedibus vel admovemur illi, vel ſemovemur ab illo. Hoc nimirum pacto filius ille prodigus digreſſus à patre, abiit in regionem longinquam. Sic Adam ſubduxit ſe à facie Dei. Tum abibat à Deo, cum illius præceptum oblitus, adhæſit ſerpenti. Quanquam iuxta Græcam editionem, non tam abiit habetur, quam ambulavit, ſive ingreſſus eſt. Eſt enim οὐκ ἐπορεύθη. *In conſilio impiorum.* Tria ſunt hoc annotanda loco, impius, peccator, & peſtilens, quorum

rum primus ambulat, alter ſtat, tertius ſedet in cathedra. Cum iuxta communem morem in conſilio ſedeamus potius quam ambulemus, & in via ambulemus magis quàm ſtemus. Porro cathedra quietem habere ſolet, non peſtilentiam. Impietas in Deum committitur, peccatur in quoſcunque. Quiſquis igitur impius eſt, idem peccator ſit oportet: at non contra. Nam fieri poteſt, ut qui parentem obſervet, ebrioſus ſit aut prodigus, & crimine non careat, qui tamen careat impietate, ut Hilarii verbis utar. Is impios vocari putat, qui perperam de Deo ſentiunt, veluti qui negant eſſe Deum, qui negant hunc mundum ab illo conditum, qui beneficum negant ac iuſtum. Atque hoc qui ſentiunt, à naturali quoque iudicio abierunt in conſilio impiorum, cum communis naturę ſenſus doceat, numen eſſe quod iſta tam mirifice condiderit, quod tam ſapienter gubernet. Hi quoniam non habent in quo conſiſtant, ſed variis opinionum erroribus huc illucque circumferuntur,

tur, apte dicuntur non ſtare, ſed ambulare. Ac prima quidem pietatis pars eſt, de Deo ſentire quæ Deo ſunt digna. Id autem fidei donum nobis præſtat, quæ ianua vocatur ad Chriſtum. Hac, iuxta Paulum, ſtamus, & ſtamus in ſolida illa petra, quæ eſt Chriſtus, cum impii diverſis erroribus ut animi ſomniis circumagantur, aliquoties & inter ſe pugnantia dicentes. Et concilium quidem habent, ſed ambulatur in eo, non ſedetur. Neque vero minus quadrat impii vocabulum in iſtos, qui in hæreſim prolapſi, nullis divinę ſcripturę decretis continentur, ſed variis animi ſomniis nunc huc feruntur, nunc illuc, ac Deum non ex ipſius natura, nec ex arcanarum teſtimonio literarum, ſed ex arbitrio ſuo metiuntur. In hoc nimirum concilio oberrarunt Gnoſtici, qui Deum fecerunt eiuſdem ſubſtantiæ, cuius ſunt animæ noſtræ. In hoc obambularun Arriani, qui patrem, & filium, & ſpiritum ſanctum, negant ὁμουσίυς, hoc eſt, eiuſdem eſſentiæ, ſed ſolum patrem volunt eſſe

crea-

creatorem, filium à patre creatum, non genitum. Spiritum vero ſanctum creaturam eſſe creaturæ, hoc eſt, ab ipſo creatum filio. In hoc Valentiniani, qui negant, Chriſto fuiſſe corpus humanum, ſed cœleſte, quod è ſupernis ſecum attulerit, non de virgine ſumpſerit. In hoc, qui animam humanam illi detrahunt, qui patre minorem faciunt, qui ſpiritu ſancto ſuperiorem. Et quis percenſeat omnes ſectarum flexus & anfractus, in quibus infelices variis erroribus vagantur, dum ſemel à ſolida veritate deflexerunt? Quos ſi urgeas diſputatione, muſſant, diſſimulant, tergiverſantur, tentant elabendi aditum, & Protei in morem ſemet in omnia vertunt. Felix igitur, qui ſemper conſtitit in Chriſto, ſemper adhæſit divinæ ſcripturæ teſtimoniis, ſemper eccleſiæ decretis aſſenſus eſt, nec unquam ambulavit in hoc impiorum conſilio: à quo Paulus monet eſſe fugiendum, ne corrumpant mores bonos colloquia prava. Nam de Deo quod impius ſit, vel audire moleſtum eſt pio,

vel

vel cogitare piaculum, tantum abeſt ut ſit aſſentiendum. Neque vero ſine cauſa veteribus illis tantopere fuit inviſum hæretici cognomen. Hinc enim velut è fontibus omnis vitæ peſtis naſcitur. Ex opinionibus omnes vitæ ſcatent actiones. Quod ſi ſemel eo ventum fuerit; ut ad meam vitam arcanas accommodem literas, eaſque meis vitiis cogam patrocinari, per quas oportuit emendari, quæ iam ſpes ſupereſt ad meliorem mentem redeundi? Aut quod ſupereſt pharmacum, ſi quo ſolo morbus pelli poterat, id mihi verto in venenum? Verum haud ſatis eſt non diſſentire ab eccleſiæ decretis, hoc eſt, non ſufficit recta fides, niſi vita fide digna acceſſerit. Alioqui dæmones quoque credunt, & contremiſcunt. Proinde quod proximum erat, ſubjicit: *Et in via peccatorum non ſtetit.* Quam multi ſunt hodie Chriſtiani, qui malint & cervicem porrigere, quam ad hæreticorum dogmata deſciſcere? At iidem mammonæ ſerviunt, fraudant, fallunt, peierant, rapiunt: cæno volupta-

lupta-

luptatum immerguntur: ambitione præcipites in omnia facinora rapiuntur. Laudandi ſunt hi, quod ab impiorum declinarunt concilio: at iidem deplorandi, quod in via peccatorum non ſteterint ſolum, verumetiam iacuerint. Stat qui commoratur: iacet qui ſic vitiis illigatus eſt, ut Chriſto ſit opus, qui ſolvat paralyticũ. Annota, lector, ſermonis proprietatem. In concilio impiorum nec ambulandum, quod impii de Deo ſermones nec audiendi ſunt. Statim expuendum, ſtatim abominandum, quod impietatem ſapit. At in via peccatorum ſatis eſt ad beatitudinem, non ſtetiſſe. Quandoquidem in hanc velimus nolimus aliquando veniendum eſt. In hanc nos pene detrudit inſtinctus naturæ, ex Adæ peccato relictus in nobis. Sentit & Paulus legem peccati in membris ſuis, repugnantem legi mentis, ſic ut exclamare cogatur: Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hoc? Quid de nobis homuncionibus fieri credendum eſt? Sed quos in hanc viam impel-

impellit naturæ infirmitas, eos cito referat religio. Sollicitat animum tuum morbus avaritiæ, cogita pauperem Chriſtum. Sollicitant carnis illecebræ, cogita Chriſtum crucifixum. Sollicitat ambitio, cogita Chriſtum abiectum & contemptum, ac vermem potius quam hominem. Ita fiet ut non ſolum non corrūparis peccatorum contagio, verumetiam naturæ malum tibi vertas in lucrum bonæ mentis. Tantum ne te ipſum in hanc viam præcipites, tantum ne commoreris. In via mandatorum Dei currendum eſt, in via peccatorum adeo non progrediendum, ut ne ſtandum quidem. Mature recurrendum, ſtatim referendus pes, & illidendi ad petram Babylonis filii, dum adhuc puſilli ſunt. Annotandum & illud, quod ſtare dicitur, qui conſcius ſibi, non ſe tamen ſubmittit Deo quem offendit, ſed erectus & elatus reſiſtit divinæ clementiæ. Et vos quidem, inquit Paulus, elati eſtis, ac non magis luxiſtis. Ergo orthodoxus es, non abiiſti in conſilio impio-

impiorum: integre vivis, te præſtas innocentem, hoc eſt, non ſtetiſti in via peccatorum. Iam & profeſſione Chriſtianus es, & moribus. Quid igitur adhuc ſupereſt? Nempe tertium illud, ne ſedeas in cathedra peſtilẽtię. Videtur admonere propheta Chriſtianos Deo militantes, ne ſe implicent negociis ſecularibus. Atque hinc integris etiam viris periculum. Videas pie ſentientes de Deo, videas abhorrentes à turpitudine, quos tamen pudet eſſe privatos, pudet humiles haberi, cum hic tutiſſima ſit innocentia. Affectant, aut certe accipiunt magiſtratus, amplectuntur præfecturas, ambiunt quoque nonnunquam epiſcopi munus. Quid igitur? inquiet aliquis. Tu munerum huiuſmodi publicam functionem damnas? An non omnis poteſtas à Deo eſt? Nonne bonum eſt, quicquid à bono proficiſcitur? Cur autem cathedra peſtilentiæ dicitur, in qua ſedit Moſes, in qua Petrus, in qua hodie quoque ſedent Epiſcopi? Non damnatur cathedra, ſed ſeſſio. Peſtilentia morbus

bus eſt, qui ſecreto contagio facile ſerpit in omne. Habet omnis publica functio, præſertim cum dignitate coniuncta, ſuam peſtem, ni caveris. Ad quam ſi malis artibus fuerit penetratum, ut vulgo ferè fit, iam bis peſtilens incipit eſſe. Quiſquis enim affectat magiſtratum, is & indignus eſt magiſtratu, & inutilis Reip. Invitus trahatur ad cathedram oportet, quem illa ſuo contagio non inficiat. Corrumpit integros etiam animos ambitio, & loci ſtrepitus, ac bonas quoque mentes ſecularium negociorum procellæ tranſverſum rapiunt, & ab honeſto deducunt. Unde Socrates inter ethnicos optimus, cenſuit, non eſſe ſapientis, in publicis Reipub. muneribus verſari. Accipimus, & priſcos illos, ac vere Chriſtianos viros, mirum in modum ab eccleſiaſticis etiam functionibus abhorruiſſe. Inſidiis erant illaqueandi, qui ad Diaconi gradum pertraherentur. Iniectis manibus, obtorto collo, compellendi erant ad epiſcopalis honorem muneris, qui videbantur eo digni munere. Au-

dimus

dimus & hodie, pios homines, ſi quando ad huiuſmodi cathedras pertracti fuerint, deplorare ſortem ſuam, odiſſe quod coguntur eſſe, deſiderare tranquillum illud ac felix ocium, in quo ſibi, Chriſtoque vivebant. Quod ſi ipſa cathera, ſuum habet contagium, etiam ſi quis integer acceſſerit, quid mirum, idem accidere, cum ad eam, vi, pecunia, cæteriſque malis artibus penetratur, & penetratur à ſtultis, ab improbis, à male educatis, à vacuis omni virtute, infectis omni vitiorum genere? Et tamen videmus, hodie paſſim Epiſcopos non ſolum ambire cathedras eccleſiaſticas, verumetiam regum & ſatraparum vicem in ſe recipere; pro ditione tyrannica, pro vectigalibus, pro prædiis omnia cæde ac ſanguine miſcere, & reverendos in Chriſto patres nihil aliud per omnem vitam agere. Non iſtis peſtilens eſt cathedra, qui peſtilentiam ad cathedram ſecum attulerunt. Niſi quod conduplicatur peſtis, quoties ſtulti hominis improbitas, autoritate muneris ornatur. Sedit in hac cathe-

dra Pilatus, iudex alioqui incorruptus, & tamen quia metuit Cæſarem, infectus eſt cathedra peſtilentię. Sederunt Scribę & Phariſæi, non legis præcepta tenentes, verum avaritiam & ambitionem; ſibi gerentes magiſtratum, non populo. Sederat in hac cathedra Samuel complures annos, & tamen alienus fuit à contagio. Sed unus, ſed educatus à puero in templo Dei. Quod ſi quem hæc offendit interpretatio, divo Hilario, non mihi ſuccenſeat. Quanquã ut fateor, illius interpretamentum eſſe veriſſimum, ita haud reticendum, illud magis ad illorum, quam ad noſtrorum temporum rationem pertinere. Nam tum quidem uti homines ipſi, ita & negocia gentilium & Chriſtianorum erant confuſa, ut difficillimum fuerit, ſimul & Chriſtianam tueri innocentiam, & publico ſatisfacere muneri. Quanquam hodie quoque ſic corrupti ſunt mores Chriſtianorum, & maxime principum, ut prope difficilius ſit hac tempeſtate, integrum præfectum, aut pium Epiſcopum agere, quam olim fuerit.

fuerit. Sed dixerit aliquis, Quorſum iſta tendunt? an ut vacent omnes Epiſcoporum ſedes? Quandoquidem bono periculum eſt, ne peſtilentia afficiatur: malus peſtilentiam peſtilentia duplicaturus eſt. Quaſi vero metuendum ſit, ne cuique cathedræ ſuus deſit ſeſſor, cum videamus paſſim, tam multos inter ſe de ſingulis digladiari. Volo ſeſſorem, non occupatorem: volo qui coactus accedat: volo qui probatus & exploratus adeat. Volo ſobrium & vigilantem, ac cæteris inſignem dotibus, quas Paulus commemorat. Nolo malum, qui peſtem adfert ſecum. Nolo mediocrem, ne per occaſionem inficiatur. Atque hi fortaſſe ne ſedent quidē in cathedra. Sedent ii, qui ſibi gerunt honorem, qui in his bonis animo conquieſcunt. Non ſedet autem qui ſic exiſtimat, oneratum eſſe ſeſe, non honoratum: aut loci ſollicitudinem ſentit, dignitatem non ſentit, aut odit etiam. Quæ etiam ſi conſequitur, tamen habet eam tanquam non habens, & ſuſpectū habet quod amplectuntur alii.

Quod ſi quibus non probatur hæc ſubtilis vocum diſtinctio, is ſic accipiat treis gradus à propheta notatos, per quos ad extremam impietatem deveniatur. Primum abitur in concilio impiorum, idque fit quoties impiis dæmonum inſtinctibus paulatim aſſentitur animus, aut cum improborum hominum convictu & conſuetudine ſenſim ab innocentis vitæ ſtudio labaſcit. Nec enim perinde inficit corpora vicina peſtis ægrotantium, ut oratio flagitioſorum corrumpit familiares. Sed longius à ſalute ſeiungitur, quiſquis in via peccatorum ſtare iam aſſueverit, & diutius immoratus vitiis callum duxerit. Porro longiſſime abſunt à ſpe beatitudinis, qui ſederint etiam in cathedra peſtilentiæ, iamque victa prorſus & obruta conſcientia ex turpibus factis laudem etiam ſibi quærunt, inque ſummis malis perinde ac ſummis bonis acquieſcunt, atque undique contaminata vita, peſtilentibus exemplis, peſtilenti oratione proximum quenque veluti contagio morbi inficiunt. Hi nimirum

rum ſunt, quos adeo non pudet impiæ vitæ, ut glorientur in malitia potentes iniquitate. Denique eo dementiæ rediguntur infelices, ut non vereantur irridere divinas literas, ut à quibus intelligant omnem vitam ſuam δὶς διὰ πασῶν abeſſe. Non vereantur piorum hominum ſimplicitatem ludibriis inceſſere, nec à conviciis interim in Chriſtum, nec ab impiis & hæreticis ſermonibus temperantes. Atque ad hunc quidem ſenſum probe quadrat, quod, indicante Hieronymo, habet Hebraica veritas, ובמושב לצים, hoc eſt, in cathedra deluſorum. Iuxta quod & beatus Hieremias gloriatur ſe non ſediſſe in conſilio ludentium. Horum illa vox eſt: Aſcende calve, aſcende calve. Et, Si filius Dei eſt, deſcendat nunc de cruce. Item illa in libris ſapientiæ: Quos aliquando habuimus in deriſum, & vitam illorum exiſtimavimus inſaniam. Avertat Deus à ſuis cultoribus, ut quiſquam in hoc barathrum deveniat, ut pro confeſſione criminum iactet ſeſe, pro lachrymis, qui-

bus erant abolenda commiſſa, inſaniſſimo riſu fruatur. Etiamſi id quoque non raro videre cogimur. Abire igitur in concilio impiorum, humanæ eſt infirmitatis: ſtare in via peccatorum, corruptæ voluntatis: ſedere in cathedra deriſorum, deploratæ malitiæ, & immedicabilis cuiuſdam pravitatis. Nec abhorret admodum ab hoc ſenſu, quod attigit Auguſtinus, aut quiſquis is alius fuit: In cathedra peſtilentiæ ſedere, qui loci abutentes autoritate, pernicioſa doctrina corrumpunt animos ſimplicium. Nam quę maior peſtis accidere poteſt Chriſtianæ religioni, quam ſi doctrina ſua à Chriſto avocent, qui Chriſtianæ religionis magiſterium profitentur? Quid enim ſpei de populo, ſi ſal ipſe fuerit inſipidus? An non hoc faciunt ſacerdotes quidam, qui ſuperſtitioſam plebeculam ceremoniis involvunt, ut his freti, veluti nare ducantur, nec unquam ad veram Chriſti doctrinam adoleſcant, ſemper infantes, ſemper imbecilles in Chriſto? An non id faciunt, qui ſuo ſtudentes

emoſumento, ſuam tuentes tyrannidem, divinas literas ſuis affectibus ſervire cogunt? Qui conſtitutionibus irretiunt & onerant populum, non quæ Chriſtum ſapiant, non quæ publicam ſpectent utilitatem, ſed meram φιλαυτίαν. An non videmus quotidie ad huiuſmodi conſtitutiones pios & verecundos ingemiſcere, infirmos offendi, ſimplices decipi? Nam eſt & illud obiter admonendum, peſtilentiam non ſolum referri ad corruptum ſeſſorem, qui per occaſionem negociorum fit deterior, verum multo magis ad eos, ad quos peſtilentis Epiſcopi ſui principis ſerpit contagium. Omne vitium ſuam habet contagionem, verum impietas non alia via, neque pernicioſius, neque celerius, neque latius ſerpit in multitudinem, quam per ſtultos & malos principes & epiſcopos. Ille demum peſſimus ſit oportet, qui cum plurimum prodeſſe poſſit, ſi bonus ſit, ſummo omnium malo malus eſt. Tantum autem eſt [illegible] (de malis loquor) ambitionis, [illegible]varitiæ, tantum ſtulticiæ,

tantum impietatis, ut qui magiſtri pietatis eſſe debuerant, apud hos pene ſit hæreticus, qui pure ſtudeat eſſe Chriſtianus. Abit igitur in conſilio impiorum, qui mala cogitat. Stat in via peccatorum, qui mala facit. Sedet in cathedra peſtilentiæ, qui mala docet. Neque deſunt qui ſic diſtinguant, ut primum gradum referant ad Iudæos: ſecundum ad gentiles: tertium ad hæreticos. quæ quidem poſtrema interpretatio mihi videtur affectatior quam verior. Sed illud interim movere poterit quempiam, cum, iuxta Paulum, concluſerit Deus omnia peccato, nec quiſquam mundus ſit a crimine, nec infans modo natus: in quem alium competet hæc laus, niſi in unum Chriſtum? aut certe pauculos alios, quos à communi mortalium ſorte recentior eximit theologia. Proinde quoſdam arbitror adductos, ut hunc ſermonem ad Chriſti perſonam accommodare maluerint. Verum ut ipſe Chriſtus à vitiis omnibus fuit immunis, ita præſtat in ſe renatis ne peccent. Quatenus ex

Adam.

Adam ſumus propagati, peccamns omnes. Quatenus in Chriſto renati per baptiſmum, non peccamus. Et ideo non peccat Chriſtus, quia patrem refert non peccantem. Ideo peccabant olim omnes, quia parentem reddebant peccatorem Adam. Per naturam naſcimur ad vitia propenſi, per fidem renaſcimur ex Deo, & nova creatura facti, novum parentem referimus. Nam quemadmodum ſcripſit Ioannes: Qui ex Deo eſt, non peccat: de peccato loquor, quod mortem adducit. Alioqui qui capitale committit flagitium, is iam excidit ab adoptionis honore, & exectus à Chriſti corpore, inſitus eſt corpori Satanæ. Ergo non peccat ille beatus, ſed ex quo renatus eſt in Chriſto, ab hoc tempore illum perpendit cenſura prophetica, *Sed in lege Domini voluntas eius.* Oſtendit quid ſit fugiendum, indicavit periculum, demonſtravit præcipitium, niſi ſtatim à primo lapſu pedem referre ſtuduerimus. Siquidem ut prima, ita & magna pietatis pars eſt, vitaſſe impietatem, at-

que haud ſcio, an hic homini multo acerrima conflictatio. Primus gradus eſt, vitaſſe malum; ſecundus, accingi ad bene agendum. Quandoquidem hoc præſtat innocentia, ne quid peccemus: hoc iubet charitas, ut omnibus benefaciamus: hoc docet longanimitas, ut malos toleremus. Atque in his tribus rebus abſolvitur Chriſtianæ perfectionis circulus. Nihil aliud eſt Chriſtiana ſapientia, quam vera pietas. Initium autem ſapientiæ eſt timor Domini. Porro timor coercet quidem à peccando, verum non in hoc ſita eſt abſoluta pietas. Multum profecit, quem pœnæ metus docuit innocentiam. Verum ut perfectus ſis ac beatus, charitas accedat oportet, quæ foras pellat timorem. Parum eſt odiſſe Satanam cum ſuis vitiis, niſi Chriſtum amare cœperis cum ſuis virtutibus. At amoris certiſſimum eſt argumentum, legis obſervatio. Sic enim ipſe loquitur in Euangelio. Si diligitis me, mandata mea ſervate. In lege igitur Domini voluntas eius. Non in opibus, non in imperiis, non in vo-

in voluptatibus, non in cæteris quæ miſerum vulgus ſine fine ſectatur: ſed in legeDomini voluntas huius beati. Legem autem vocat univerſam ſcripturam divinam, cuius ardens ſtudium potiſſimum præſtat, ut à peccato temperemus. Vis non amare carnis vitia? ama literarum ſtudia, ſacrarum inquam literarum. Nam literas alienas à Chriſto, quis appellet literas? Hoc eſt unicum ac tutiſſimum adverſus omnes dæmonum aſſultus munimentum, ſi quis in his totus & ſyncero verſetur animo. In hac voluntas iuſti, quoties ſpretis ac reiectis cæteris omnibus, unicum hoc margaritum miratur ac deamat, iuxta illud Euangelicum: Ubi theſaurus tuus, ibi & cor tuum. Et quod alibi legimns de eodem: In mandatis eius volet nimis. Sic natura conditus eſt hominis animus, aliquid amet neceſſe eſt, vacare non poteſt. Cæterum cuiuſmodi ſunt quæ amat, eiuſmodi & ipſe efficitur. Si divinas amat literas, rapitur, afficitur, transfiguratur in Deum. Porro cum ait, Voluntas, ex-

cluſit metum, & indicat adeſſe charitatem, quę facit, ut nihil iam ſit difficile, nihil moleſtum. In primis illis gradibus timor erat, periculum erat, certamen erat. Hic audis volentem, audis alacrem ad currendam viam mandatorum. Non enim iſtorum voluntas in lege eſt, qui, quod ait Flaccus, Odere peccare formidine fuſtis. Qui iam odit vitia, non quod horum comes ſit infelicitas, ſed quod diſſideant ab illo pulcherrimo honeſti archetypo, cuius amore iam rapitur, eius voluntas eſt in lege Domini. Lex Dei ſpiritualis eſt. Porro ubi ſpiritus Domini, ibi libertas. Hæc eſt unica lex Chriſti, nempe charitatis: Hoc eſt, inquit, mandatum meum, ut diligatis invicem, ſicut dilexi vos. Infinitæ ſunt Moyſi leges de ritu ſacrificiorum, de cibis mundis & immundis, de lepra, de veſtitu, de feſtis diebus ac prophanis, de ieiuniis, de votis. Innumeræ ſunt philoſophorum, & aliorum principum leges. Ego, inquit, non niſi unam fero legem, ut diligatis invicem. Hanc unam ſi ſervetis,

tis, nihil opus fuerit aliis legibus: hæc una ſi negligatur, fruſtra leges legibus cumulabitis. Nec ſimpliciter dixit, In lege, ſed, In lege Domini, non; In legibus principum, in quibus multum eſt falſitatis admixtum, plurimũ adulationis, quæ mundanam duntaxat habent prudentiam, quæ divitem aut ſplendidum fortaſſe facere poſſunt, beatum non poſſunt. Denique quę veluti remedia, vel pro temporum habitu, vel pro principum arbitrio ſubinde mutantur. Non in his voluntas eius, qui quærit æterna, qui ſitit cœleſtia. Una lex Domini immaculata, ſapientiam præſtans parvulis. Hominum leges etiamſi iuſtę ſunt, tamen quoniam craſſi vulgi moribus cohibendis adhibentur, non poſſunt non aliquid habere craſſum ac ſordidum, ſi ad Dominicam legem conferantur. Qui de terra ſunt, terrena loquuntur, qui de cœlo venit, huius cœleſtis eſt lex. Ut illæ pro tempore ſint neceſſariæ, certe hæc ſola beatum reddit. Auſim & illud addere, huius beati voluntatem non eſſe in quodlibetis & argu-

argutiis ſophiſticorum theologorum, non in quæſtionum labyrinthis, qui pariunt contentionem, nihil utiles ad pietatem. Non in decretis aut conſtitutionibus pontificum hominum. Non quod eas contemnat pius, maxime ſi Chriſtianum & Apoſtolicum reſipiant ſpiritum, ſi ab una illa charitatis lege profectas appareat, quæ non alio ſpectent quam ad publicam utilitatem. Atque hanc utilitatem non harum rerum acceſſione, quas vulgus miratur, metitur, ſed veræ pietatis incremento. Cæterum ubi conſtitutiones huiuſmodi præter titulos nihil habent Apoſtolicum, ſed totæ pertinent ad privatum commodum, vel parandum, vel tuendum, vel agendum, ubi nihil reſipiunt præter mundanam quandam prudentiam, quam in Ethnicis etiam tyrannis cernimus, ubi meris minis ac terriculis, non ſpiritu lenitatis & manſuetudinis res agitur, quid aliud efficitur his ſine fine multiplicandis, quam ut pluribus laqueis irretiatur libertas Chriſtiana? Poſtremo ad id periculi tenditur, ne,

juxta

iuxta Græcam parœmiam, plus æquo tenſus funiculus rumpatur. Huc igitur potiſſimū adnitantur boni Pontifices, ut illa vera charitas ſuſcitetur in mentibus hominum, ut vigeat illa lex, non hominū, ſed Domini. Si flagrarit divina charitas, quorſum opus tot minis, tot vinculis, tot conſtitutionibus? Sin ea friget, nec ſyncerum eſt, nec diuturnum, quod metus extorquet. Quid non factum eſt à priſcis illis tyrannis? Quæ non leges in hoc excogitatæ, ut oppreſſo populo, ſuam communirent potentiam? Nulli horum imperium diuturnum fuit. Si tractabiles ſunt quibus imperas, pauciſſimæ leges ſat erunt, reliqua ad charitatis regulam exigentur. Sin immorigeri, nihil inutilius quam plures induci leges, quas utcunque inſtitutas, malorum perverſitas fere ſemper in magnum Reipub. malum conſuevit vertere, ut eſt ad male agendum ingenioſa mortalitas. Si quid novi conſtituendum, eiuſmodi leges ferant principes Chriſtiani, non ad quos ſuſpirent piæ mentes, muſſent timidi, maledicant improbi,

ſed

ſed in quibus Chriſtum illum manſuetiſſimum, & quovis potius quam ad ſuam ſpectantem commoditatem, poſſimus agnoſcere. Non eſt plebis de principum decretis temere iudicare, fateor: ſed viciſſim principum eſt, in condendis legibus meminiſſe, cæteris quoque mortalibus ſenſum eſſe communem, & homines eſſe qui lecturi ſunt, non pecudes. Poſtremo liberos eſſe, non ſervos. Ut nihil horum contingat, tamen optandum eſt ut unica lex ſit, quemadmodum unus eſt Dominus, & una fides. Ea dictabit quid in omni re ſit agendum. nuſquam enim ceſſat charitas. Alias non aſpernabitur, ſed in hac una voluntas beati. Movet quoſdam, cur hoc de beato dictum ſit: Et in lege Domini; cum iuſto non ſit lex poſita. Et, iuxta Paulum, Qui per Chriſtum adepti ſunt adoptionem filiorum Dei, iam ſub lege non ſint, ſed ſub gratia. Verum. Aliud eſt ſub lege eſſe, aliud in lege. Iudæi ſub lege erant, qui legis præceptis veluti cancellis quibuſdam coërcebantur, & ceu pæda-

pædagogo ſerviebant, non ſponte, ſed metu. Chriſtiani in lege verſantur, qui ſponte ſecundum legem vivunt, non cogente ſupplicio, ſed invitante charitate. Sub lege ſunt ſervi, in lege liberi. Iudæi, qui triticeos portant panes, nihil habentes præter inſipidam literam, legis onere gravantur. Nos, qui ſpiritum tenemus legis, exonerati & alacres, non ducimur, ſed currimus. quemadmadmodum alibi dicit Propheta: Viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilataſti cor meum. Superſtitio literæ contrahit animum, ſpiritus & charitas dilatat. Qui literæ ſervit, ad omnia trepidat, non audet veſci cibis communibus. At ſpiritualis: Omnia, inquit, munda mundis. Et rurſum: Omnia mihi licent, ſed non omnia expediunt. Item: Omnia factus ſum omnibus, ut omneis lucrifacerem. Vide quæſo quanta ſit amplitudo ſpiritus. Bona igitur profectus pars eſt, vehementer velle id, quod cupis aſſequi. Atqui non ſatis eſt velle, ſed accedat oportet medi-

meditatio, ut ad divinæ legis regulam mores ac vitam coneris accommodare. Nam id demum ſignificat Latinis meditari, non animo volvere, ſed exercere, reque ipſa præparari. Qui, quicquid dicturus eſt, quicquid acturus, ad charitatis præſcriptum dicit ac facit, is vere legem Domini meditatur, idque die ac nocte, hoc eſt, in proſperis pariter atque adverſis. In proſperis, ne inſoleſcas, ſed magis gratias agas. In adverſis, ne deiiciaris animo. Ad utramvis enim fortunam una lex abunde præſidio eſt. Niſi mavis accipere die ac nocte, pro eo quod eſt aſſidue, citraque intermiſſionem. Etenim ſi omnis vitæ ratio ad divinæ legis ſcopum dirigatur, quicquid agemus, ſive edemus, ſive bibemus, ſive dormiemus, legis erit meditatio. Quemadmodum & iuxta Pauli præceptum, indeſinenter orat, cuius omnis vita tendit in Chriſtum. Non eſt igitur beatus, qui varius & ſui diſſimilis, aliquando ſpectat mundum, aliquando nonnihil tribuit Chriſto. Nec ocioſam arbitror legis

repe-

repetitionem, cum ſit una eademque. In lege Domini, & in lege eius. Ut intelligas, ab una hac petenda eſſe omnia, quæcunque ad beate vivendum pertinent. Si quid hæſitabis, ab ea quærendum conſilium. Si fortuna ſæviet, ab ea petendum auxilium. Si quid voles diſcere, non alio confugiendum. Denique quicquid commoditatum reliqui ex rebus tam multis aucupantur, id ſola ſacrarum meditatio literarum affatim ac vere præſtat. Iam & illud mihi perpende, lector, num non ſit ocioſe dictum, In lege voluntas eius. Siquidem eius voluntas non eſt in lege, qui cogit legem velle quod ipſe volebat, ſed qui non aliud vult quam ipſa dictat lex. Proinde obiter ferit iſtos quoſdam illotis pedibus ac manibus theologos, qui ſcripturam divinam reluctantem & invitam, violentis interpretationibus ad ſuam applicant voluntatem, eamque pro lydia, quod aiunt, habent regula. Nam huiuſcemodi doctoribus mos, primum apud ſe ſtatuere quid velint, idque ex affectu-

ctu ſuo metientes, quid expediat. Deinde poſtquam decreverint, venantur aliquem ſcripturæ locum, quem vel obtorto, quod dici ſolet, collo, ad ſuum pertrahant decretum. At æquum erat, ut noſtri affectus divinæ legi obſervirent, non lex affectibus. Et ab illa decretum erat petendum, non ea ſubornanda ad humanæ cupiditatis patrocinium. Atqui hoc eſt omnem divinæ ſcripturæ fidem & autoritatem elevare, ſi in alium torqueatur ſenſum quam oportet. Poſtremo quod ait, In lege eius meditabitur, admonet nos, non leviter attingendam divinam legem. Nam à cura dicuntur Græcis μελέται, hoc eſt, meditationes ſive exercitamenta. Quin potius attentiſſimo ſtudio penitus incumbendum. Qui quotidie Pſalmos non intellectos remurmurant, non meditãtur in lege Domini, ſed aërem verberant. Qui hoc animo accedunt ad arcanas literas, quo ſe muniant adverſus frivolas diſputationes, non meditantur in lege Domini. Qui curioſis & anxiis, nec unquam finiendis quę-

ſtioni-

ſtionibus inſeneſcunt, non meditantur in lege Domini. Sed qui omiſſis omnibus, vacuus ad ipſos ſacrarum ſcripturarum fontes accedit, tantum illud captans, ut ſe ipſo reddatur melior, ut transformetur in Chriſtum, ut illius imbibat ſpiritum, hoc undique circumſpectans, hoc unum ubique ſitiens, is demum meditatur in lege Domini. Item qui ſummo legis cortici inſiſtit, non meditatur in lege Domini. Cortex inſipidus eſt plerũque; tum adeo non frugifer, ut peſtilens etiam ac lethalis, teſte Paulo. Proinde multa ruminatione ad medullam penetrandum eſt, atque ibi demum invenies verum animi cibũ, cuius eſus te in Chriſti transfiguret imaginem. Hinc eſt quod alio quodam in Pſalmo beatos legimus, qui ſcrutantur teſtimonia Dei. Nec enim hoc cognominis tribuit iis, qui legem Dei legunt, qui memoria tenent. Nam & pharisæus ille probe tenebat, cum incontanter reſponderet: Diliges Dominum Deum tuum, &c. Quin hodie quoque Iudæi legem ſuam prope melius

melius tenent ipſis theologis Chriſtianis, & quinque panes illos ordeaceos famelici circumferunt. Verum is demum beatus, qui pio ſcrutinio ad arcanum illud ſacri ſpiritus myſterium promeruit admitti. Atque ut magis intelligamus myſticæ ſcripturæ fœcunditatem, videmur & illud ex hoc loco admoneri. Iugi meditatione ſic à pueris imbibendas eſſe divinas literas, ſic multo uſu, multaque iteratione inculcandas, ut eas memoriter, non ſecus ac digitos noſtros teneamus. Ita collatis hinc & hinc locis, facile ſenſum verum aſſequimur. At nunc bonam vitæ partem in ſophiſticis inventiunculis, in Ariſtotelis luminibus, immo in noſtris ſomniis conſumimus, ita ut vix unquam ſit ocium magnis etiam theologis, ex ipſis hauriendi fontibus. Deinde ſi quid citandum, ad indices & canones curritur. Citra trium linguarũ peritiam, divinæ literæ nullo modo percipi poſſunt: citra phyſicen, ac metaphyſicen Ariſtotelicam, poſſunt. At nos id quod eſt neceſſarium omittimus, id

quod officit etiam, ſolum amplectimur. In fontibus verſetur oportet, qui velit eſſe vere theologus. Neque vero theologiam profitentium duntaxat eſt, meditari in lege Domini, niſi his ſolis beati nomen tribuendum eſſe putamus. Omnibus qui beati velint eſſe meditandum eſt in lege Domini. Legant & idiotę legem Domini, quacunque lingua, legant & Scythæ, meditentur in ea pro ſua virili. Scrutentur pro ſuo quiſque captu, de hac inter ſe confabulentur, de hac colloquantur. Qualis vir, talis oratio, immo tales reddimur, qualis eſt noſtra cotidiana confabulatio. Si Chriſtiani ſumus, de Chriſto ſit noſtra confabulatio. Si tantum de mundo loquimur, mundani ſimus oportet. At nunc ſunt qui ſummopere cavendum putant, ne quid vulgus attingat de literis ſacris in popularē verſis linguam: clamant, eos nihil intelligere, prolabi in hæreſes. Quaſi vero ea ſit doctrina Chriſti, ut non niſi à paucis theologis poſſit intelligi. Immo ut ipſo Chriſto nihil fuit communius, ita doctrina

ctrina illius nihil popularius. Legat arator, erit quo paſcatur: legat eruditiſſimus, erit quod diſcat. Poſtremo non tam ingenio quam pietate percipiuntur: Spiritus eas docet, non Ariſtoteles: gratia, non ratio: afflatus, non ſyllogiſmus. Si myſtici ſenſus cognitio, divini ſpiritus munere contingit, quod Paulus prophetiæ donum appellat, cur plebem Chriſtianam uuiverſam ab huius muneris cõſortio ſecludimus? An non poteſt Chriſti ſpiritus impartire ſemet ipſum cui velit? Immo in quem potius ſolet deſcendere quam in humilem & manſuetum? Non in falſa ſcientiæ perſuaſione turgidum ac ferocẽ, non in fidentem ſophiſticis captiunculis, non in Ariſtotelicis ratiunculis inflatum. Chriſtus ipſe gratias agit patri, quod cœleſtis ſapientiæ myſterium abſconderit à ſapientibus, & revelarit parvulis. Habet, mihi crede, divinus ille ſpiritus ſuum faſtidium, habet ſuas delicias. Nec adduci poſſum, ut credam, eum dignari quenquam communione ſui, qui tot prophanis diſci-

diſciplinis, qui tot Ariſtotelicis ſyllogiſmis, qui tot gentilium philoſophorum decretis, immo qui harum rerum non cognitione, ſed falſiſſima ſcientiæ perſuaſione fretus, irreverenter ac confidenter ad arcanarum literarum adyta acceſſerit. Verum enimvero vereor, ne iſti qui velint populum nihil attingere, non tam periculo commoveantur illorum, quam ſui reſpectu, videlicet ut ab iſtis ſolum, velut ab oraculis petantur omnia. Quid hac de re ſcriptum eſt? Hoc ſcriptum eſt. Quem habet ſenſum, quod ſcriptum eſt? Sic intellige, ſic ſenti, ſic loquere. Atqui iſtuc eſt, bubalum eſſe, non hominem. Fortaſſis movet & hoc nonnullos, quoniam animadvertunt, divinam ſcripturam parum quadrare ad vitam ſuam, malunt, eam antiquari, aut certe neſciri, ne quid huic iaciatur in os. Et ad humanas traditiunculas populum avocāt, quas ipſi ad ſuam commoditatem probe commenti ſunt. Quid igitur fiet? audiat populus pios doctores, hoc eſt, epiſcopos, quoties dabitur. Ubi non

dabitur, legendo, confabulando, qua poſſunt, meditentur in lege Domini. Rurſum Epiſcopi tales ſeſe ipſos reddant iugi divinæ legis meditatione, ut ex divinis literis habeant, quod reſpondeant interroganti. *Et erit tanquam lignum.* Hucuſque recenſuit meritum beati viri, nunc oſtendit præmium. Prius oſtendit apparatum, nunc oſtendit fructum. Vitavit conſilium impiorum, non ſtetit in via peccatorum, etiam ſi in ſpeciem amœniſſima, ſprevit cathedrã peſtilentiæ, infatigabili cura exercuit ſeſe in lege divina, nec eam verbotenus modo tenuit, verum ipſa vitæ innocentia expreſſit. Quod itaque præmium? Et erit, inquit, veluti lignum quod plantatum eſt ſecus decurſus aquarum. Lignum arborem appellat, ex ſchemate, quod Synecdochen vocant rhetores, quomodo & ferrum pro gladio dicunt. Id ſi ad Chriſti perſonam referatur, hunc habebit ſenſum: Filius Dei aſſumet corpus humanum, & è cœlo tranſlatus plantabitur in terra, iuxta decurſus aquarũ, non in ſitien-
tibus

tibus harenis, ſed iuxta plenitudinem divini ſpiritus, & æternæ ſapientiæ. Nam aquas accipi pro ſpiritu, teſtatur & euangelicus ſermo. Flumina de ventre eius fluent aquæ vivæ. Hoc autem dixit de ſpiritu, quem accepturi erant credentes in eum. Et iuxta alium Pſalmum, Fluminis impetus lætificat civitatē Dei. Non poteſt eſſe arbor frugifera, neque perpetuo virore læta, niſi cuius radicem huiuſmodi aquarum decurſus irriget, ac fœcundet. Sunt qui decurſus aquarum ad populum referant, quod legimus alibi, aquæ multæ, populi multi, vel quod ſemper prolabantur in pronum, hoc eſt, in vitia, vel quod aſſidue devolvantur in mortem. Hos igitur populos ad peccata proclives, in ſuam radicem traxit Chriſtus, ac traiecit in ſe, ut erumperent in fructus eccleſiarum fidelium, idque ſuo tempore. Nempe cum, morte ſua devictis poteſtatibus & principatibus, tradiderit regnūm patri, ac per reſurrectionem & aſcenſionem iam illuſtrata gloria Chriſti, iam miſſo cœleſti ſpi-

ritu, qui illos novis dotibus armaret adverſus mundanam tum ſapientiam, tū potentiam. Hic erat fructus illius admirandæ arboris, ut tot hominum milia revocata ab hoc mundo, per Chriſtum efficerentur filii Dei. Nec ullum huius folium defluxit, propterea quod cœlum & terra tranſibunt, verba autem eius non tranſibunt, donec omnia fiant. Et ſecundum Eſaiam: Verbum Domini manet in æternum. Verba regum ſæpe defluunt, & omnis homo mendax, ſive quod non perſtent in ſententia, ſive quod aliquoties præſtare non queant quod promiſerunt. At divina mens nunquam mutatur, & cum ſit ſolus omnipotens, nihil tam arduum quod non facile præſtet ubi voluerit. Nec id ſolum, verumetiam omnia quæcunque dixerit aut fecerit proſperabuntur, ſive quemadmodum legit Hilarius, bene dirigentur. Nam Græce eſt κατευοδωθήσονται, quaſi dicas, proſpero itinere ſuccedent. Nihil non effecit Chriſtus eorum quæ promiſerat. Mortuus eſt, reſurrexit, aſcendit, miſit paracletum.

tum. Hæc feliciter ſucceſſerunt, neque dubitandum, quin cætera quoque ſit præſtaturus, quæ pollicitus eſt de ſupremo iudicio, de præmiis piorum, de pœnis impiorum. Ac iuxta communem quidem ſenſum fortaſſis humilius videri poſſit, Chriſtum arbori comparari, cum vulgo ſtupidos homines, ac vix homines, truncos & caudices appellemus. Verum in myſticis literis, magna huius ſymboli dignitas. In paradiſo collocatur omne lignum ſpecie pulchrum, & uſui accommodum, ſtat in medio paradiſi lignum vitæ, arbor ſcientiæ boni & mali. Huius radix irrigatur felici illo flumine, quod in quatuor amnes diſſectum, irrigat faciem univerſæ terræ. Multæ ſunt arbores aſpectu iucundæ, fœtu ſalutares & utiles, ſed una eſt vitæ, ſita non poſt decurſus aquarum veluti cæteræ, ſed ſecus decurſus, hoc eſt, iuxta fontem & caput omnium fluminum cœleſtis ſapientiæ. Et quodnam hoc lignum paradiſi? Solomon interpretatur æternam ſapientiam, quæ eſt ipſe Chri-

ſtus. Lignum, inquit, eſt vitæ, omnibus amplectentibus eam. Ab hac arbore virorem ac fructum habent cæteræ quoque omnes. Vidit hanc arborem myſteriorum conſcius Ioannes in Apocalypſi: & oſtendit, inquiens, Mihi flumen aquæ vivę ſplendidum, tanquam cryſtallum, egrediens de throno Dei & Agni, & in medio plateæ eius, & ex utraque parte fluminis, arborem vitæ, quæ facit fructus duodecies, ſingulis menſibus reddens fructum ſuum, & folia arboris illius ſunt ad ſanitatem gentium. Iuxta literam, qui poteſt una arbor in utraque parte fluminis ſtare, niſi forte tanta, ut radice utranque marginem complectatur? Verum arbor una, unum ſignificat Chriſtum: unicus eſt filius, unica eſt ſapientia: multiplex eſt huius mundi ſapientia, divina ſimpliciſſima eſt. Arbor autem vocatus eſt Chriſtus iuxta myſterium aſſumpti corporis humani: cui plantari fuit ex virgine naſci: irrigari, impleri divina gratia: fructum ferre, gloria reſurrectionis ad immortalitatis

tis ſpem colligere fidelium multitudinem. Quin & alias divina ſapientia comparatur arbori, nunc cedro in Libano, nunc terebintho porrigenti ramos ſuos, nunc palmæ exaltatæ in Cades. E terra naſcitur omnis arbor, è minimo ſemine ad maximam molem aſſurgit, amat irriguum, & quod accepit in radice, reddit in fructu: multam ex ſe præbet commoditatem mortalibus: trunco licet inniti. Aſpectus amœnitas paſcit oculos. frondes & rami late paſſi temperant æſtum, & umbram miniſtrant feſſis. fructus alit & ſaginat. horum ſingula pulchre quadrant in Chriſtum. Quin & in Euangelio ipſe ſe vitem vocat, & patrem agricolam, diſcipulos palmites. Rurſum ubi Iudæi calumniarētur, eum in nomine Beelzebub ejicere dæmonia, ſemet ipſum arborem vocat. Aut facite, inquiens, arborem bonam, & fructus eius bonos: aut facite arborem malam, & fructus eius malos. De fructu enim arbor cognoſcitur. Fatebantur, optimum eſſe fructū ejicere dæmonia, & tamen illud

Beelzebub tribuebant, cuius fructus peſſimi ſint oportet, cum ipſe ſit peſſimus. Iterum crucem baiulans, innocentiam ſuam ſub arboris typo demonſtrat. Si in viridi, inquit, ligno hoc faciunt, in arido quid fiet? Lignum aridum, quoniam iam vitiis computruit, à divinæ gratiæ ſucco deſtitutum, nec umbra gratum, nec aſpectu iucundum, nec fructu commodum eſt, incendio deſtinatur. At Chriſtus lignum fuit, non ſylveſtre, nec quovis loco temere natum, ſed plantatum à patre, à quo, iuxta vocem euangelicam, quicquid plantatum non fuerit, eradicabitur, & in ignem mittetur; & plantatum in paradiſo, iuxta fontem unde derivantur omnia dona cœleſtia. Nec otioſe dictum eſt, dedit fructum: cum alias arbores legamus fructum facere, non dare. Non poteſt arbor bona fructus malos facere. Item Eſaias: Expectavi ut faceret uvas, & fecit labruſcas. Hæc autem dedit, non ſolum produxit. Aliis ſui fœtus decidunt: aliis decutiuntur, aut decerpuntur. In Chriſto

ſpon-

ſpontaneum & diſpenſationis fuit, non caſus neq; neceſſitatis, quicquid actum eſt. Rationalis arbor eſt, dedit quibus voluit. Quomodo voluit. Et in tempore ſuo, id eſt, in tempore quod ipſe ſibi præſcripſerat. In tempore ſuo docuit regnum, ſuo tempore & ſua ſponte teneri, iudicari, occidi voluit. Suo arbitratu reſurrexit, deſcendit ad inferos, aſcendit in cœlum, miſit ſpiritum ſanctum, in quo coaluerunt per univerſum terrarum orbem tot fidelium Eccleſiæ. Verum excutiendum eſt, quo pacto quadret illud in perſonam Chriſti, quod dicitur meditatus in lege Domini die ac nocte. Deinde veluti præmium honeſtorum laborum accepiſſe, iuxta ſimilitudinem arboris frugiferæ. Niſi forte ſic accipimus, Chriſtum meditatum in lege domini, quemadmodum legimus eundem apud Lucam profeciſſe ætate, gratia, & ſapientia, coram Deo, & coram hominibus. Et ſi meditatur in lege, qui diligenter obſervat legem, nemini potius tribuendum eſt hoc laudis, quam Chriſto,

qui ſolus hominum nuſquam deflexit à lege Domini. Ergo cum talis ſit arbor, non ſolum fructus non gignit acerbos aut noxios, ſed ipſe qui genuit, porrexit omnibus fructus ſuos ſalutiferos: è quibus adeo nihil periit, ut nec folium ullum defluat, id eſt, ne verbum quidem irritum fuerit, aut futurum ſit, quod ab illo ſit profectum. Horum foliorum ſemper virentium umbra ſpem noſtram alit, his animum æſtu ſeculi laborantem refocillamus. Certe futurum, ut omnia cætera quoque quæ fecerit, feliciter eveniant, iis qui in illo permanſerint. Illud adiiciendum iuxta ſenſum allegoricum: Decurſus aquarum non abſurde poſſe intelligi ſacrum illum amnem, quo renaſcimur in Chriſto. per hunc enim in illum transferimur, ut ſimus & ipſi lignum frigiferum, perpetuoque virens. Nunc ad tropologiam redeamus. Poterat craſſis aliquibus in mentem venire, qui ſibi omnibus huius vitæ voluptatibus interdixerit, qui honores aſpernatus ſit, qui renunciarit omnibus affectibus, qui naturam ipſam

ipſam religione vicerit, qui cum paucis ſentiens, uni divinæ legis meditationi dediderit ſeſe, eum & inſuavem quandam agere vitam, & veluti ſupervacaneum hominis idolum potiuſquam hominem, nec ſibi, nec aliis eſſe uſui. Sic enim audimus & hodie loquentes quoſdam in eos, qui Chriſtianam vitam meditantur. Somnium hominis, quid agit? quid ſapit? quid poteſt? cui prodeſt? Sed audi felicitatem huius contempti, audi præmium, quod mundus ſuis non poteſt largiri. Cum cæteri, qui terrenis, fluxiſque rebus addixerunt animum, & vitiis ſuis computreſcunt, & miſeris illis ſuis curis extabeſcunt, iamque non ſolum inutiles, ſed etiam peſtilentes, æterno parantur incēdio, interim beatus hic meus velut arbor iuxta profluentem in irriguo poſita loco, læto quodam bene ſibi conſciæ mentis famæ illibatæ vitore perpetuo florebit, ac felicibus gratiæ cœleſtis incrementis indies in maius ac melius augeſcet, donec occurrerit in virum perfectum, in menſuram ple-

nitudinis Chriſti. Neque vero crediderim, temere dictum lignum, potius quam arborem: ut intelligas, hic laudari non temporarias inſtabilium animorum herbas, quæ, ſimul atque tentationum ingruerit rigor, confeſtim emoriuntur, non arundinem vento agitatam, non fruticem quovis flexibilem, & humi repentem: ſed ſolidum ac firmum piæ vitæ propoſitũ, quod tam alte actis nitatur radicibus, ut ne mortis quidem pavor hominem poſſit à mentis erectæ ſtatu dimovere. Qua de cauſa & in Hebraicis manſionibus palmeta martyribus tribuuntur, quod hæc arbor & perpetuo vireat, & omnium ſola, impoſito onere, ſurſum nitatur, & fructum ferat longe ſuaviſſimum. Lignum autem non quodlibet, neque fortuito natum, ſed plantatum. Et unde plantatum? niſi à patre agricola, qui niſi traxerit, nemini licet ad Chriſtum pervenire: ab eo, inquam, plantatum, qui Chriſtum ipſum plantaverat, in quo nos, iuxta Paulum, ſumus complantati. Quanquam, ut indicavit divus

divus Hieronymus, pro ſathul, quod ſeptuaginta verterunt πεφυτευμένον, id eſt, plantatum, Aquila vertit tranſplantatum. Quod ipſum belle quadrat, vel in Chriſtum à cœlo in terram demiſſum, vel in nos in novitatem vitæ per Chriſtum traductos. Tranſplantatum à gentilitate ad fidem: à Iudaiſmo ad Euangelium: à litera ad ſpiritum: à ſervitute legis, ad libertatem gratiæ: à mundo, ad regnum cœlorum: à vitiis, ad innocentiam: ab Ægypto, in terram lacte & melle manantem: à tumultu, ad pacem: à ſeculi negotiis, ad ſtudium pietatis traductum. Quod male plantatum erat in Adam, feliciter tranſplantatum eſt in Chriſto: quod erat infrugiferum natura, cœpit eſſe frugiferum per gratiam. Redduntur enim meliores arbores in aliud tranſlatæ ſolum, cultuque diſcunt miteſcere, & ſylveſtre exuunt ingenium. An non Paulus lignum fuit feliciter tranſplantatum, è perſecutore factus Apoſtolus? An non lignum bene tranſplantatum Cyprianus, ex mago martyr?

tyr? An non Matthæus lignum tranſplantatum, ex telona Apoſtolus? An non Ambroſius, ex gentili Iudice, ſanctiſſimus Epiſcopus? An non Auguſtinus, & inflato rhetore, doctor Eccleſiæ? An non Franciſcus, ex avaro negotiatore, paupertatis profeſſor? Cumq; his innumerabiles alii. An nō feliciſſime tranplantati ſunt in Chriſto? *Setus decurſus aquarum.* Tranſplantatum, inquam, non in ambitionis & arrogantiæ ſcopulis: non in fluidis, ac ſine fine ſitientibus harenis avaritiæ: non in libidinis cœno: non in deſidiæ paludibus: ſed iuxta aquas, atque eas quidem non pigras, ſed decurrentes ac vivas, quæ in convallibus, ac locis humilioribus manare ſolitæ, omnia læta quadam ubertate reddunt luxuriantia. Nihil gignit hæc humus, quod non arcano quodam alatur ac vegete ſucco. Cæterum arboribus pomiferis plurimo opus eſt humore. Unde grammaticis quoque viſum eſt, poma à potu dicta, quod magnam vim humoris combibant. Atque hunc quidem humorem attra-

attractum undique radix per occultiſſimos meatus in univerſam transfundit arborem, donec erumpant frondes, deinde fructum ſpes flores, poſtremo fœtus illi gratiſſimi pariter ac ſaluberrimi. Quod vides truncum ſolidum, & nullis etiam ventorum turbinibus expugnabilem, quod ramos late porrectos, quod amabili frondium virore comantem arborem, quod fragrantiſſimis picturatam floribus, quod ſuaviſſimo proventu fructuum onuſtam; tantam pompam, tot opes, ſola radix, occulto irrigata ſucco, ſumminiſtrat. Nihil eſt hominis mente occultius. Et tamen ex hoc ceu fonte, ſcatent omnes illæ dotes, quas in piis videmus hominibus. Verum & radix diu plurimo divinæ gratiæ ſucco irrigetur oportet. Proinde qui literas profitentur Hebraicas, negant eſſe decurſus, ſed פלגי palge, quod pelagus interpretantur, quæ vox propemodum valeat, quaſi dicas gurgitem, & immenſam aquarum profunditatem. Nam noſtræ quidem

arbores

arbores, non raro fit, ut immodica humoris copia ſuffocentur. At rationalis arbor, quam hic deſcribit propheta, quo copioſius expletur ac proluitur à cœleſti illo fluvio, qui lętificat civitatem Dei, hoc lætior ac magis frugifera redditur. In Chriſtum totus hic fluvius inundavit, ideoque & floruit feliciſſime, & copioſiſſimum attulit fructum. Largiter hinc hauſerat Paulus Apoſtolus, & idcirco plus fructus produxit unus, quàm aliquot Apoſtoli cæteri. Sunt menſuræ donorum ſpiritus: Eſt & modus fructuum. Omnes hinc hauriant oportet, qui cupiant vivæ arbores eſſe in Chriſto, qui virentes, qui floridæ, qui frugiferæ. Non ex Platonicis, aut Ariſtotelicis literis, non è rhetorum aut poetarum libris hauritur hic ſuccus, ex illo fonte trahatur oportet, quem vidit Ioannes ſcatentem de throno Dei & agni. Iam video, quoſdam eſſe, qui lignum interpretentur crucem Chriſti, flumen baptiſmum: quod per ſacroſanctam illius mortem, & myſtici lavacri munus, vivat ac vegetetur,

torque

totque cœleſtibus dotibus floreat eccleſia. Quapropter & eleganter in crucis laudem myſticam, hymnum canit chorus eccleſiaſticus, Crux fidelis inter omnes arbor una nobilis, Nulla talem ſylva profert, fronde, flore, germine. Tot in univerſo terrarum orbe Chriſtianas eccleſias, tot martyrum agmina, tot monachorum examina, tot virginum choros, tot confeſſorum turmas, tot ſacramenta, tot chariſmata nobis hæc arbor peperit. Verum ſi Chriſtum ipſum in cruce mortuum arborem accipis, & aquas decurrentes baptiſmum, nimirum non aquæ fœcunditatem largiuntur arbori, ſed arbor aquis. *Quod fructum ſuum dabit in tempore ſuo.* Neque enim fieri poterat, ut infrugifera foret arbor, ab eo plantata agricola, ſic poſita, ſic irrigata. Vera pietas nunquam eſt ocioſa. Erumpit aliquando, ut bonum ſuum aliis quoque communicet, vel dum ſancta prædicatione Chriſtum inſerit animis fidelium & infidelium, vel dum bono odore vitæ, illectat ad ſtudium pieta-

pietatis. Hunc fructum parturiebat Paulus,ſcribens ad Romanos,Ut aliquem fructum habeam & in vobis, quemadmodum in cæteris gentibus. & de vitæ exemplo meminit idem: Bonus, inquiens, odor ſumus Deo in omni loco. Hunc fructum eſuriebat Ieſus, cum ait Apoſtolis, Ego alium cibum habeo manducare, quem vos neſcitis. Hunc ardebat amatrix illa myſtica, in epithalamio, cum inquit, Aſcendam in palmam, & apprehendam fructus eius. Dat igitur hæc arbor fructum, non ſolum gignit. Siquidem vera charitas, totam ſeſe effundit in uſus alienos, aliorum inſervit commodis, non ſuis. Avarus ſibi fructificat; ſibi parit ambitioſus,ſibi quærit libidinoſus, ſibi malus omnis fructum adfert, ſi quid tamen adfert. Huic arbori gignere dare eſt. Neque vero quemlibet dabit fructum. Sunt enim & arbores malæ, quarum fructus guſtatus, mortem adfert, cuiuſmodi ſorborum genera quædam. Sunt rurſus qui per inanem gloriam aliena ſibi vendicant.

cant. Verum hæc arbor ſuum dabit fructum, id eſt, verum ac genuinum, qui ſuccum illum radicis altorem odore ſaporeque referat. Si carnalis eſt arbor, carnales adducit fructus, ſin ſpiritualis, ſpirituales fœtus ædit. Vis audire diverſarum arborū diverſos item fructus? Fructus, inquit, ſpiritus ſunt, gaudium, pax, patientia, benignitias, bonitas, longanimitas, manſuetudo, fides, modeſtia, continentia, caſtitas. Núnc contra malæ arboris fructus accipe. Manifeſta autem ſunt opera carnis, quæ ſunt, fornicatio, immundicia, impudicitia, luxuria, idolorum cultus, veneficia, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, diſſenſiones, ſectæ, invidiæ, homicidia, ebrietates, comeſſationes, & his ſimilia. Audis nimiū fœcundam arborē, ſed fructu mortifero. De fructu cognoſcitur arbor, bona ſit, an mala. Ut radix eſt mentis, ita ſunt fructus operum. Si perverſis opinionibus, ſi malis cupiditatibus fuerit corrupta mens, huiuſmodi loquitur, huiuſmodi facit, cuiuſmodi modo cōmemo-

memoravit Paulus. Cor tuum radix eſt arboris huius. E corde prodeunt cogitationes malæ, furta, homicidia, blaſphemiæ. Quicquid loquitur, quicquid agit impius, peſtilens eſt, contagioſum eſt, venenum eſt. Difficillimum eſt cum malis habere commercium, ut non fias deterior. Contra piorum inceſſus, vultus, oratio, facta, fructum habent ſalutarem, ut quiſquis cum his egerit conſuetudinem, melior indies evadat, niſi plane ſit deploratus. Dabit ergo fructum, ſed hoc habet cum malis arboribus commune. At ſuum dabit, hoc eſt, peculiarem. Et dabit in tempore ſuo, non quod ſibi quiſque præſcripſit, ſed quod Deo viſum fuerit. Quidam maturius, quidam ſerius dederunt fructum ſuum. Sunt quorum religio iam in ipſis infantiæ crepundiis eluxit. Sunt quorum pietatem non niſi mors illuſtravit, quorum de numero eſt Paulus ille eremita. prius eſt ardere, deinde lucere vel inflammare. Prius eſt ſucculentum eſſe, deinde germinare. Tu modo cura ut irrigua,

ut plu-

ut plurimo ſucco vegeta ſit arbor tua. Noli de fructu ſolicitus eſſe: ipſe erumpet ſuo tempore, cum Deo videbitur. Idem fructum eliciet ſuo calore, qui radicem aluit ſuo ſucco. Atque hactenus quæ dicta ſunt, tametſi belle quadrant in omnes pios; qui ad Chriſti exemplum abſtinent ab omnibus inquinamentis huius mundi, qui toto pectore meditantur in lege Domini, ut cognoſcant illius voluntatem, ut faciant non ea quæ dictat animi cupiditas, ſed quæ iubet divina lex; ac deinde ſecretis divinæ gratiæ muneribus irrigati, virent innocentia, germinant affectu charitatis, florent expectatione bonorum operum, fructum adferunt in gloriam Dei, in proximorum ſalutem; ipſi quoque iam devicto Satana, iam divites & exuberantes in Chriſto, bonorum operum fructibus perfruuntur, bonę conſcientiæ gaudio iugiter felices: tamen aptius in eccleſiaſticum doctorem, hoc eſt, Epiſcopum competere, mihi videntur. Nam iuxta Paulum præcipuum ac peculiare munus Epiſcoporum

rum eſt, docere plebem Chriſtianam, nec docere Platonem, aut Ariſtotelem, aut ſcholaſticas quæſtionum argutias; ſed Chriſti doctrinam, ſimpliciſſimi ſimpliciſſimam. Quo magis admirandum eſt, nonnullos huius tempeſtatis epiſcopos, hanc pulcherrimam omnium functionem in quoſdam reiicere, quos ipſi quoque deſpectui ac ludibrio habent, & contumeliæ cauſa fratres appellant. Nec hoc contenti, quod huic erat proximum, ſacramentorum adminiſtrationem conducticiis quibuſdam, ac pene dixerim, facticiis epiſcopis, delegant: cauſarum cognitionem, & pecuniarum rationes, rem omnium ſordidiſſimam, & vel infimis committendam, ſibi ſervant, perinde quaſi nihil aliud ſit magno Epiſcopo dignum. Videamus igitur, quibus coloribus Chriſti doctorem depingat hic propheta. Beatus, inquit, iſte meus & perfectus, quem erudiendo populo deſtinavit Deus, primum nullis peſtiferis opinionibus ſit infectus oportet. Nam id, eſt non abire in conſilio impiorum.

Qui

Qui bene docebit qui male ſenſerit? Deinde procul eſſe oportet ab omni vitiorum contagio, & uſque adeo vacare culpa, ut ab omni ſpecie quoque mala ſit alienus. hoc, eſt adeo integrum eſſe, ut & famam pudeat in hunc quicquam mali criminis confingere. Etenim quo tandem ore inſectabitur aliorum vitia, ipſe vitiis obnoxius? At qui perſuadebit aliis, pietatem eſſe ſectandam, ſi conſpexerint illius vitam cum pietate pugnare? Ad hæc, ſit à mundi huius magiſtratibus, & ſecularium negociorum functionibus liber, & expeditus. Siquidem ut in malitioſam animam non introit divina ſapientia, ita nec in occupatam. Nec purum modo requirit domicilium ſpiritus ille cœleſtis, verumetiam omnibus ſordidis curis vacuum. Quid deinde ſupereſt? ut purus ab opinionibus vulgi ſtultis, purus à dogmatis hæreticis, purus ab omni labe mentis ac morum, purus ab omni ambitione ſecularium honorum, ſolutus omni ſolicitudine negociorum carnalium, noctes ac dies

totus

totus verſetur in legeDomini,hoc eſt, in literis divinis, hanc penitus imbibat, hanc ediſcat, nec ediſcat ſolum, ſed meditetur, hoc eſt, in habitum animi, in affectus, in mores, ac vitam traiiciat. Ab hac diu diſcat, quod poſtea doceat. Quid deinde futurum eſt? Id ſi fecerit meus doctor, inquit, Erit tanquam lignum plantatum iuxta decurſus aquarum, quod fructum doctrinæ ſalutaris dabit in tempore ſuo. Lignum erit nullis fortunæ ludibriis ceſſurum, lignum vivum, lignum multo gratiæ cœleſtis ſucco irriguum, ſemper adhærens ſacro illi divinarum literarum flumini, quod olim ingreſſus Ezechiel, miratur uon poſſe tranſvadari. Immenſæ profunditatis eſt, cuius fundum nullum attingere poteſt hominis ingenium. Satis eſt tibi, quod inde tantum hauris, quantum licet. Et quorſum tandem evadet hoc admirabile lignum? Primum ipſo innocentis vitę virore teſtabitur, ſeſe arborem eſſe vivam: Deinde paulatim tacitis in Chriſto adoleſcens incrementis, explicat ramos charitatis, erumpit in

pit in gemmas, & iam nunc præ ſe fert, qualem fructum ſit editurus: Mox editis floribus, certiorem de ſe ſpem præbet: Sub hæc totus cœleſtium verborum frondibus conveſtitur: Poſtremo fructum edit. Nec enim foliorum virore inanem modo fructus ſpem prębet intuentibus, quẽadmodum ficus illa, cui in Euangelio maledixit Ieſus. Allexerat eſurientem frondibus ſuis, at fructum non dedit. Huiuſmodi ficus ſunt, doctores quidam, qui verba pietatis habent, qui titulum, qui cultum pietatis habent, à fructu veræ pietatis alieni. Super cathedram Moyſis ſederunt, quæ dicunt, facite: quæ faciunt, ea nolite facere. Oratione docent pietatẽ, moribus dedocent pietatem. Si profeſſionis titulum audias, ſi veſtitum inſpicias, ſi loquentem auſcultes, novum quendam pietatis fructum expectes. Sin vitam ipſam excutias, deprehẽdis tibi verba data, & iuxta Grę-corum proverbium, expectato theſauro, carbones offendis. His arboribus potiſſimum indignatur Chriſtus,

qui ſpeciem pietatis oſtentant, à pietatis operibus alieni, qui docent non furandum, & tamen furantur, qui docent non adulterandum, & tamen adulterantur. Qui execrantur idolum, & tamẽ ſacrilegium cõmittunt. Ficus illa de qua modo diximus fructũ ſuaviſſimum, Chriſtoque longe gratiſſimũ, procul intuenti pollicebatur, propius intuentem fruſtrata eſt. Non male dixit rubo, unde nemo fructum exſpectat: non maledixit ſalici, quæ nullum promittit fructum, ut ipſo genere ſterilis. Ficui maledixit, quę & ipſo nomine, & foliorum luxuria, fructus ſpem facit, & fructus omnium gratiſſimi. Epiſcopi nomen audio, ficũ audio. Ornatum epiſcopalem video, nimirum folia cõſpicor. Ad fructum accurro: Quid reperio? lõge aliud quam quod titulus & inſignia promiſerant. Aleatorem reperio, ſcortatorem reperio, potorẽ reperio, populi prædonem reperio, bellatorem & ſatrapam reperio. Quã credis excandeſcere Chriſtũ, ubi ſic deluditur? Hos Paulus appellat parietes dealbatos, & Chriſtus ſepulchra

pulchra dealbata, foris nitidos, intus vitiis corruptos. Folia ſunt igitur, quęcunque ad ceremonias & ſpeciem pietatis attinent. Quod ſi mavis folia doctrinam pietatis interpretari, fortaſſe nõnulos reperies Epiſcopos, quibus nec frondes ſint ullę, ſed velut arbores aridæ, veterum tantum Epiſcoporum titulos, tanquam anathemata quæpiam ſuſtinent. Si de venatu, ſi de re equeſtri, ſi de militia, ſi de cenſu ſermo, mira facundia. Si de Chriſto, videntur ſubito in alium tranſlati mundum. Sed ad noſtram arborem redeamus, quæ fructum dat, hoc eſt, non ſibi diſcit divinas literas, ſed aliis quoque libenter communicat & dat, non effundit. Diſpenſat verbum divinum. Novit quando, quibus, & quomodo loquendum. Alius eget conſolatione, alius exhortatione, alius obiurgatione, alius admonitione, alius doctrina, ut cuique viderit expedire, ita diſpenſat verbi divini munus. Nã id demum eſt dare. Dat autẽ & ſuum fructum, & in ſuo tẽpore. Quid eſt, ſuum fructũ? Quid habemus, quod non acceperimus?

amus? Et quomodo noſtrum eſt, quod alterius beneficio contigit? Verum, hic noſtrum vocat, non quod nobis ſit aſcribendum, ſed quod alienũ non ſit. Nã virtutes ita Deo ferimus acceptas, ut nihilominus noſtræ ſint. Non dat fructum ſuum, qui verba recitat populo, quæ ipſe nec amat, nec ſequitur. Aliena ſunt quæ docent huiuſmodi, quæ ritu canalis in hortũ transfundũt frugiferum, ipſi ſteriles. Non è radice tua prodiit iſte fructus: ficus mihi porrigis, non in tua natas arbore, ſed aliunde decerptas. Qui penitus hoc amat, quod docet, qui vultu, qui moribus exprimit quod præcipit, is denique ſuum dat fructum. Qui flammam quã animo concepit, in alios oratione transfundit, ſuum dat fructũ. Fortaſſis hic locus nõnihil pertinet ad ſacerdotes quoſdam, vel parum attentos, vel parũ eruditos, qui ſacros Pſalmos ſedulo recitant, non intellectos. Hi nimirum folia duntaxat oſtẽtant, fructu vacant. An non idem hoc palam teſtatus eſt Paulus, ſcribens Corinthiis? Nam, ſi orem, inquit, lingua, ſpiritus

ſpiritus quidem meus orat, mens autem mea ſine fructu eſt. Qui recitat verba ſacra, eaque fidelibus, aut etiam infidelibus, interpretatur vel ad doctrinam, vel ad exhortationem, vel ad conſolationem, is fructũ ſuum dat. Non dedit fructum ſuum vitis illa, de qua per prophetam queſtus eſt Deus: Expectavi ut faceret uvas, & fecit labruſcas. Proprius hominis fructus eſt, bene mereri de omnibus, quippe qui non ſibi natus ſit, ſed patriæ, ſed amicis. Cum hominem audio, hoc eſt, animal placidum, cum Chriſtianũ audio, ex vitis foliis expecto beneficentiam, expecto pietatis officiũ. At cum video quadruplatorem, bellatorẽ, calumniatorem, fraudatorem, labruſcas offendo pro uvis. Nec ocioſa ſunt huius arboris folia, quæ Ioannes in Apocalypſi ſcripſit, deputata ad ſanitatem gentibus. Præbent umbram gratiſſimam ei, qui dixit: Sub umbra illius quem deſiderabam ſedi, & fructus eius dulcis gutturi meo. Fructus ipſos conveſtiunt atque communiunt, & ab æſtus ſimul atque hymbrium iniuria

defendunt. Unde ſtultiſſime craſſuli quidam loquendi curã in totum negligunt. Quid mihi cum verbis, inquiunt, ſi de re conſtat? Primum qui percipies ſententiam, niſi cognita ſermonis proprietate? Deinde ſi lingua diſcenda eſt, non paulo proclivius eſt unam aut duas linguas eleganter perdiſcere, quam tot ſpecies ſolœciſſandi? Unica eſt lingua emendata, paucis annis perdiſci poteſt: At corrupti ſermonis mille ſunt diſcrimina. Poſtremo permultum refert, quibus verbis bonam efferas ſententiam: aliud verbum alio ſplendidius, aliud alio ſignificantius, aliud alio ardentius, aliud alio iucundius. Neque minus eſt momenti in ſchematis verborum & ſententiarum. Hinc fieri videmus, ut eædem res, quas veteres cũ ſumma verborum maieſtate ac decore explicarunt, ſic ut mire afficiant auditorum animos, Scoticis explicatæ verbis frigeant, iaceant, ſordeant, ut prorſus neges eaſdem eſſe. Cuius rei ſi quis forte requiret exemplum, commodũ occurrit illud: Petrus ſedit in Antiochia

& Ro-

& Romæ, Paulus convertit Græciam. Non ne plurimum gratiæ ſimul & dignitatis addidit huic ſententiæ, qui ſchematibus ad hunc modum picturavit? Antiochus & Remus concedũt tibi Petre regni ſolium. Tyrannidem tu Paule Alexandrinam invaſiſti, Gręciam. At quanto iam putidiora reddũtur iſta, quoties barbaris, ſordidis, factiiciis, immo prodigioſis verbis non explicantur, ſed involvuntur? Neque vero hæc dixerim, quod rhetoricis floſculis velim laſcivire doctorem eccleſiaſticũ: non poſtulo ut adſint deliciæ. At rurſum non fero ſordes. Nolim Chriſti doctrinam eloquentiæ lenocinio corrumpi. At contra nolim eandem verborum & figurarum ſordibus pollui. Dabit igitur una cũ optimis foliis fructum optimum, ut dicere poſſit cum propheta: Dedit mihi Dominus linguam eruditam, ut ſciam ſuſtentare eum qui lapſus eſt verbo. Et iuxta Hieremiam dicet, dedit Dominus verba ſua in ore meo, ut evellam, & deſtruam, & diſperdam, & diſſipem, & ædificem, & plantem. Dabit

autem in tempore ſuo. Sunt qui ante legitimum tempus ſuſcipiant docēdi munus, & docere conātur alios, quod ipſi nondum didicerunt. Atqui ſolet arborem brevi emorituram arguere fœtus præproperus. Proinde noſtra arbor, ubi diu combiberit divinæ gratiæ liquorem, ubi ſecretis tandem auctibus adoleverit, ac diutinis incrementis confirmata conſtiterit, ubi vocatus fuerit tanquam Aaron, ubi modis omnibus ad pulcherrimum munus fuerit inſtructus, tum demum alios docendi, monendi, caſtigandique partes ſuſcipiet. Nec ingeret ſeſe, veluti faciunt quidā, qui doctores præſtare conantur, cum nondum fuerint diſcipuli: & in alios arrogant imperium, priuſquam ipſi parere noverint: lucere volunt, antequam ferveant: inflammare alios, cum ipſi frigeant. *Et folium eius non defluet.* Arborum pleriſque folia decidunt ſub brumam, cum tamē ipſæ non prorſus emoriantur. Aliis folia nunquam decidunt, veluti palmæ & ſpino arbori, item & lauro. Nonnullis perpetuæ ſunt frondes

des, perpetui item fructus, velut arbori medicæ. Hæc autem arbor iuxta prophetiam Ioannis, duodecies, hoc eſt, ſingulis menſibus, fructum ſuum reddit, neque ſolum non nudatur frondibus, verum ne folium quidem defluit. Aut enim per hypallagen folium poſitum eſt pro foliis, aut ἐμφατικῶς dictum eſt, perinde quaſi dicas ne folium quidem, ut reſpondeat ad illud euangelicum: Veſtri autem ne pilus quidem capitis peribit. Non cõvenit, ut Chriſtianus doctor ullum verbum effutiat vel ſtultũ, vel falſum, vel inutile. Nunquam taceat; ſemper tinniat cum Aaron, ſed omnis oratio doceat pietatem, & Chriſtum ſonet, non mundum. At qui tandẽ ſunt iſti, quibus folia ſubinde decidunt? Qui nonnunquã libere loquuntur, & Chriſtum audent profiteri, mox metuentes ne principem offendant, ne loco moveantur, verba Chriſti vel ſupprimunt, vel in gratiam hominum adulterant. Niſi mavis ad univerſos referre, ii qui Chriſtum non toto ſequuntur pectore, ſed ſeipſos Deo mundoque, velut

ex æquo partiuntur, ac nunc velut aſpirante divini numinis favonio, nunc è diverſo diſtrahentibus huius mundi curis, aut ſæviente fortunæ procella, langueſcunt, ac velut emoriuntur. Verum qui fortiter, repudiatis omnibus, totum animum Chriſto conſecrarit, is palmæ in morem nullis iniuriis offendi poterit. Sæviant calumniatorum Aquilones, ingruat hyems malorum, nunquam tamen bonæ mẽtis virorem intermittit, & adeo non emoritur, ut nec folium amittat. Sunt qui fructũ arboris hoc loco prȩmium, quam opera, malint interpretari. Nam utroque in ſenſu fructus vocabulum uſurpant divinæ literæ. Chriſtus ipſa facta fructus vocat, cum ait: Ex fructibus eorum cognoſcetis eos. At Paulus cum ſcribit: Quem igitur fructum tunc habebatis in iis, in quibus nunc erubeſcitis? utique fructum prȩmium appellat. Quanquã aliquoties eadem facta, ſimul & opera ſunt, & præmia. Sic enim Paulus ad Romanos ſcribẽs; Qui ſpreto Deo, traditi eſſent in reprobum ſenſum, ut fœdiſſimis libidinibus

nibus maſculus exardeſceret in maſculum, fœmina in fœminam, mercedem, inquit, quam oportuit, in ſemet ipſis recipientes. Mercedē appellat turpia facta, ſed quibus rurſum ſua debeatur merces. Hæc cogniti, ſed contempti Dei prǽmia ſunt. Et eorundē præmium erit ignis æternus, quēadmodum eleganter annotavit Origenes. Neque ſecus evenit in piis factis, atque in turpibus. Quædam opera tam cœleſtia ſunt, ut aliorum operum præmium iure dici poſſint. Quanquam haud ſum neſcius, hoc à quibuſdam non ad huius vitæ felicitatem, ſed ad futura præmia referri: ut hic meditemur in lege, à vitiis temperantes; in reſurrectione perpetuo virore veſtiamur, cū, profligatis omnibus huius vitæ malis, iugi felicitate fruemur cum eo, in quem inſiti ſumus per baptiſmum, & per piæ vitæ ſtudium. Verum quemadmodum illa prophetæ verba, quæ oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis aſcenderunt, quæ præparaſti Deus diligentibus te, non ſolum ad

immortalitatis gloriam referuntur, verumetiam ad huius vitæ felicitatē, quam homines pii, velut arram interim ac pignus accipiunt immortalitatis ſecuturæ, ita hic quoque locus ad ſanctorum floridam ac tranquillam vitam pertinere poteſt. Habet hic quoque ſuum virorem innocentia, habet florem, habet fructum. Sanctorum enim velut aquilæ iuventus renovabitur, & florent ut lilium in conſpectu Domini. Et iuſtus ut palma florebit. Præſtat hoc integritas, & innocentis animi puritas, tranquillitaſque, & (quemadmodum ait ille) iuge convivium, ut corpus etiam ipſum, propemodum expers ſenii, continuo nitore vernet, quaſi iam nunc meditans eſſe, quod mox futurum eſt: nempe ſpirituale, cœleſte, & ab omni carie, corruptione, ſenioque alienum. Quēadmodum enim divinus ſpiritus, noſtrum inhabitans ſpiritum, in eum redundat, &, ut eſt potentior, eum in ſeſe veluti transformat, ita noſter ſpiritus immutatus redūdat in corpus, domicilium utique ſuum, idque quoad licet

licet in ſeſe transformat. Hinc illa virginũ ſenecta virens, quã in nonnullis videmus, & quam divus Hieronymus admiratur in Paulo Conſtantienſi, iuvenili quadam florulentia ſemper vernans. Hinc illa in vultu quoque relucens innoxiæ mentis alacritas. Maximã & morborum & ſenii partem vitiis debemus potius, quã naturę. Et ne quis admiretur hæc, videmus in defunctis etiam ſanctis huiuſmodi corporis habitum durare. Magnã audiſti beati felicitatem, ſed audi etiam quem cumulũ adiiciat. *Et omnia quacunque faciet, proſperabuntur.* Hæc certe verba palam eſt ad huius vitæ ſtatum pertinere, vel reclamante Hieronymo, qui putat, ad neminem ſanctorũ accõmodari poſſe in hac vita. Quid enim illi faciemus, in quo proſperitate ſit opus? Atq; ut obiter de allegoria nonnihil attingam, quam infeliciter ceſſit nobis Evæ primæ parentis voluptas, quam infeliciter Adæ parentis obſequium: quam non proſpere cecidit quicquid promiſit ſerpẽs ille? At è regione, omnia Chriſti nobis feliciſſime ceſſe-

ceſſerunt. Felix nativitas, felices labores, felix doctrina, felix mors, felix reſurrectio, felix aſcēſio, felix divini ſpiritus miſſio; felix eccleſiarum cōiunctio, felices martyrum victimæ: felix erit piis & iudicium illud extremum mundi. Iam ad eundem modū, qui in Chriſto ſunt, quid his ſiniſtri poteſt accidere? quicquid agunt, ducem habent Deum, & eundem fortunatorē. Fui, inquit, tecum in omnibus ubicūque ambulaſti. Et cū ipſo ſum, inquit, in tribulatione. Quid ni proſpere cedat, quod Dei geritur auſpiciis? Atq; ut magis etiam intelligas, quāta ſit huius beati ſecuritas; mala quoq; ipſa, proſperante Deo, vertūtur huic in cumulum felicitatis. Quicquid agit impius, impium eſt, etiam ſi rē alioqui piam egerit: ſiniſtris enim auſpiciis geritur. Quicquid acciderit impio, ſeu lætum, ſeu triſte, id omne cedit in alimoniam impietatis. Cōtra quicquid piis obtigerit, vertitur in occaſionem pietatis. auſim dicere, etiam ſiquando cōtigerit prolabi in culpam: quandoquidem hoc quoq; Deus nonnunquā occulto conſilio

conſilio ſinit evenire ſuis, videlicet ut correcti ament fervidius, caveant circunſpectius, aliis ignoſcant facilius, ſuccurrant officioſius. Quid multis? adeo non peccat charitas, iuxta Paulũ, ut etiã peccans non peccet. Quid igitur mirũ, ſi cętera proſperentur omnia, cum id quoq; proſpere cedat, quod unum infelicem reddere potuit Chriſtianum? Si quid proſperum acciderit viro bono, agit gratias, exercet benignitatem. Si quid adverſum, exercet patientiam, erigitur ad futuræ vitæ contemplationem. Cum impius interim & ſecũda fortuna fiat inſolentior, fiat ad fœdas voluptates propenſior, & adverſa fractus, ad deſperationem abiiciat ſeſe. uſque adeo diligentibus Deum, omnia cooperantur in bonum. Quid autem non felix homini pie viventi? cum ipſa quoque mors, qua nihil accidere poteſt triſtius, huic ſit & proſperrima, & præ cæteris exoptata? Proſperabuntur autem, ſive, ut legit Hilarius, bene dirigentur. à quo, niſi ab eo, qui, cum ſit ipſe ſumme bonus, maxima quoq; mala in ſummum

bonum

bonum vertit ſuis? Nequſquam adeſt præſentior, magisq; dexter, quam in afflictionibus, & huius mundi procellis. cum atrociſſime ſævit perſecutor, tum ille copioſiſſime cœleſtem indulget unctionem. *Non ſic impii, non ſic.* Hactenus propoſuit abſolutam beati viri formam, ad quam enitamur. Nunc quo plenius nos doceat, depingit longe diverſum impii ſimulachrum. Probi doctoris eſt, non ſolum docere quę recta ſunt, verumetiam dedocere quæ prava: nec tantum oſtendere quid ſit imitandum, verumetiam à quo ſit fugiendum. Veluti ſi quis boni principis exemplar depinxerit, huic tyranni opponat imaginem, quo geminum animo calcar ſubiiciat, dum hinc inflãmatur honeſti ſpecie, illinc à diverſa figura reſilit. Fit interim ſæpius, ut acrius etiam inflãmemur, apte propoſita turpitudinis imagine, quá ipſo honeſto: ut quoſdam vehementius extimulat ignominiæ metus, quam glorię cupiditas. Nõ ſic impii, non ſic. Ea cõduplicatio nec apud ſeptuaginta, nec apud Hebræos habetur, ſed duntaxat,
Non

Nõ ſic impii. Hieronymus in uno dũtaxat volumine ſic teſtatur reperiſſe, idq; in Cæſarienſi bibliotheca, in Hexaplis Origenis. Verũ non abſurde videtur additum, à neſcio quo, dũ ἐμφανικώτερον lõge diverſiſſimam pii & impii cõditionẽ conatur exprimere. Quid enim ſimile tali arbori, qualẽ modo depinxit ad pulviſculum vento iactatũ? Ubi nunc ſunt iſti qui regũ reſpiciunt felicitatẽ, & aliquid homine maius imaginãtur? Ubi ſunt, qui divites huius ſeculi rebus ac voluptatibus affluentes admirãtur? Ubi ſũt, qui magiſtratibus, & cũ ſtrepitu viventibus, invident? Ipſi ſeſe ſemideos eſſe putãt, vulgus ut numina quædã veneratur: alius applaudit, adgratulatur ut felicibus, alius invidet. Valeat populariſęſtimatio. Audi quid de iſtis ſẽtiat qui vere iudicat: Univerſam iſtorum felicitatẽ pulveri viliſſimo cõparat. Qui exciderũt à Chriſto, & vitæ pręſidiũ non in ſolidis & æternis rebus collocarunt, ſed cõfidunt in rebus nihili, iuxta ſcripturę teſtimonium, & incommoditatibus falſis, fluxis, caducis, ac momentaneis, felicitatem

tem poſuerunt:ii nimirum longiſſime abſunt ab huius arboris imagine, ſed aridi pulveris in morem. Quippe nullo divini ſpiritus imbuti ſucco, & non tantum ipſi ſteriles & infœcundi, verũ etiam aliis moleſti ac peſtilentes, negotium faceſſunt iis, qui pietatis ambulant viam: illis velut in oculos obvii obſtrepunt, obturbant, occlamãt. Quid pulvere vilius? quid conculcatius? quid vicinius nihilo? Et tamen quaſi parũ fuerit dixiſſe pulverem, addit: *Quem proiicit ventus.* Fimi quoq;, quo nihil eſt proiectius, tamen nonnullus invenitur uſus: conducit ſtercorandis agris. At pulveris per aërem volitantis, quod precium, aut quę utilitas? Et hoc quoq; loco videntur interpretes nõnihil addidiſſe verborum de ſuo. Quod aliquoties & alibi faciunt. Velut in eo Pſalmo: Deus, Deus meus, reſpice in me: ut quid me dereliquiſti! Hæc verba, reſpice in me, quæ apud Hebræos non habentur, de ſuo adiecerunt. Quanquam hoc ad ſententiam nõ ita multum habet momenti. Illud propius ad rem pertinet, quod He-

Hebraicam dictionem, במוץ, quam Septuaginta & χνοῦν, hoc eſt, pulverē, interpretati ſunt, quidam autumant apud illos magis ſonare quiſquilias, ſeu ſiliquas, quam pulverem, hoc eſt, neſcio quid contemptiſſimum, quod diſſilit ex paleis aut ſiliquis excuſſis, & raptatur per aërem: etiam ſi utraq; lectio probe quadrat. Etenim ſi pulverem legis, reſpondet ad illud Dei, cōminantis impiis: Comminuam eos ut pulverem ante faciem venti, ut lutum platearum delebo eos. Sin mavis ſiliquas, aut ſimile quippiam, magis quadrat ad arboris frugiferæ ſimilitudinē. Quid enim inanius ſiliqua? aut quid ſterilius? aut quid proiectius? Et hæc quanquam, ut dixi, ad futuram impiorum pœnam pertinere poſſunt, tamen nos ad hanc vitam referre malumus. Ubi deeſt ſtudium vitæ immortalis, ubi rerum fluxarum cupiditatibus ἄγεται καὶ φέρεται animus, nec eſt fixus in ſolida petra Chriſto, is non modo frigidiſſimis huius vitæ curis contabeſcit, verumetiam à diverſis affectibus, modo huc, modo illuc diſtrahitur.

hitur. Siquidem venti & in horas mutantur, & ipſi inter ſeſe non raro pugnantes. Quod autem hiſce ventis eſt ſiliqua, hoc eſt affectibus mundani hominis animus impius. Cum nunc hoc appetit, nunc illud, nunc amat, nunc odit, nunc favet, nunc invidet, nunc timet, nunc ſperat, nunc exultat, nunc diſcruciatur: immo cum ipſe ſecum totus fluctuat atq; æſtuat: cum aliud ſuadet libido, aliud avaritia, alio vocat odium, alio pertrahit ambitio, aliud imperat amor, aliud dictat pudor: poſtremo cum utcunque rerum humanarum eſt æſtus, ita ſubito fit alius, nullo tempore ſibi conſtans, neque tranquillus: quæſo quid aliud eſt, quam ſiliqua ventorũ arbitrio iactata? An non videntur ad hanc imaginẽ pertinere ſtulti quidam principes, qui tantis rerum cõmutationibus orbem concutiunt? Nunc armis cõflictantur, nunc affinitatibus conglutinantur. Aliquando bellum, mox fœdera, nec ea diu duratura, inceptãt: nunc paciſcuntur quod mox reſcindant, nullis certis conſiliis; quæ nulli poſſunt eſſe, niſi

qui

qui ſcopum ſibi propoſuerit Chriſtum. Tales aliunde alio ſe volvunt, & nuſquam conſiſtunt: nec fugiunt malum, ſed mutant. Pius animus ad unum illud attentus eſt, uno hoc metitur omnia, in hoc fixus eſt. Qui, ſi rerũ humanarum neceſſitas nonnihil perturbat animos impiorum, habent cavernas ſuas, quo ſeſe receptent, habent illius petræ foramina, in quibus conquieſcant. Impiis nihil eſt in quo cõſiſtant, ſed toti hærent, quod aiunt, in aqua. Perſpeximus vitæ ſtatum longe diverſum piorum & impiorum. nunc exitum item admodum diſparem cõtemplemur. *Ideo*, inquit, *non reſurgunt impii in iudicio, neque peccatores in concilio iuſtorum.* Non me præterit, alios hunc locum ad extremum illud mundi iudicium referre. Verum ea ſententia pauliſper dilata, quid nobis iuxta ſenſum humiliorem videatur, indicabimus: mox ad illa ſublimiora venturi. Hunc paulo ante bonæ arboris fructum appellarat, ut diu meditatus in lege Domini, vir pius poſtea verſaretur in publica functione, &

quod

quod privatim apud ſe collegiſſet, id in publicam expromeret utilitatem. Atqui hoc ipſũ, cũ maxime ambiant, non contingit impiis. Quis enim locus impiis in publici muneris functione, qui & vitiis omnibus ſint obnoxii, nec ſapientiam didicerint ex lege Domini? Atq; hæc duo potiſſimum requiruntur in magiſtratu, ut ipſe vacet crimine, qui aliorum punit crimina, ut ſapiat, quo poſſit diſpicere, quid expediat in commune. Non ſurgunt igitur. nam ſic Hebraica veritas potius habet, quã reſurgunt. eſt enim, לא יקמו *in iudicio*. Surgebant enim olim in conciliis dicturi. Proinde perinde dictum eſt: Nõ ſurgunt in iudicio, quaſi dicas, non eſt illis locus in iudicio. *Neque peccatores in concilio iuſtorũ*: ut intelligas eandem ſententiam commutatis tantum verbis repetitam. Nam ſi quis obſervarit, comperiet in divinæ ſcripturæ ſententiis hanc varietatem, ut aliquando, novatis verbis, idem ſenſus accinatur, aliquoties affinis, nonnunquam contrarius. Quas ſchematum formas videmus adhuc & in

genti-

gentilium poetarum bucolicis carminibus extare. Eiuſdem repetitæ ſententiæ hoc ſit exemplum. Os iuſti meditabitur ſapientiam, & lingua eius loquetur iudicium. Item, pedes eius deſcendunt ad mortem, & ad inferos greſſus eius penetrant. Affinis redditæ hoc; Conſerva fili mi præcepta patris tui, & ne dimittas legem matris tuæ. Contrariæ, cuius generis meminit & Quintilianus, ſit hoc: Aſtutus omnia agit cum conſilio: qui autem fatuus eſt, aperit ſtulticiam. Si parabolas Solomonis, ſi eccleſiaſtici & eccleſiaſtæ ſententias evolveris, ſi Pſalmos, ſi Cantica, & omnem veteris ac novi teſtamenti ſcripturam, in qua ſuo more ſpiritus ſanctus poeticis numeris modulatur, reperies, his tribus formis variari ferme omnia. Sed nullum genus frequentius, quam illud quo ſenſus idem aliis verbis accinitur. Unde fortaſſis non magnopere refert, in his quæ ad eundem pertinent ſenſum, anxia diligentia vocum diſcrimina quęrere. Quos vocavit impios, mox vocat peccatores. Quod modo dixit in iudi-

iudicio, nunc appellat in concilio iuſtorum. Nam & graviſſima iudicia cõcilium habebant, velut apud Græcos Amphictyonum, & Areopagitarum. In his igitur publicis functionibus, quæ virum deſiderant integrum, & incorruptum, nec integrum modo, verumetiam ſapientem, & diu meditatum in lege Domini, quæ ſola veram ſapientiam præſtat parvulis, non ſurgunt impii, nec in concilio iuſtorum. Vis planius diſcere, quod hic negat impiis, alibi tributum eſſe iuſtis? In medio, inquit, eccleſię aperuit os eius. Et rurſum; In medio populi exaltabitur. Et iterum de Moyſe; Glorificavit illum in conſpectu regum, & iuſſit illi coram populo ſuo. Aliaque huius generis innumera. Ex quibus palam eſt, hoc honoris integris & cordatis viris deberi, ut publicis & honoratis conſeſſibus interſint, à quibus impii & ſtulti procul arcendi ſunt, qui nec cõſulere poſſint, ob ſtulticiã, nec velint, ob animum affectibus corruptum. Quod ſi quando ingrediatur impius in concilium iuſtorũ, non tamen ſurgit,

git, quippe non audiendus. Legimus enim in gentilium hiſtoriis, cum vir quiſpiam improbus ſententiam in cõcione dixiſſet, gravem & reip. ſalutarem, magiſtratum iuſſiſſe, ut eadem ſententia ab alio quodam viro probo pronunciaretur. Uſque adeo putabant illi, in conſiliis non audiendum virum malum, ut etiam ſi quid optime dixerit, ſit ob autoris turpitudinem reiiciendum. An non idem ſtomachatur divinus ille ſpiritus in alio quodã Pſalmo? Peccatori autẽ dixit Deus; Quare tu enarras iuſticias meas, & aſſumis teſtamentum meum per os tuum? Pura tractanda ſunt à puris, ſacra à ſacris. Quam indecorum, ut vitiorum oblitus cœno, doctrinam euangelicã populo prædicet? Chriſtus in euangelio ne laudes quidem ſuas, eaſque veras, à dæmone vult audire. Obmuteſce, inquit, ſpiritus. Illud paucis annotandum, hanc vocem ideo utrolibet poſſe referri, vel ad ea quæ præceſſerunt, vel ad ea quæ conſequuntur. Quare non ſurgunt impii in iudicio, in quo ſedent pii? Quoniam hi ſunt arbores

frugiferæ, illi pulvis inutilis, ſive quiſquiliæ. Iam enim pendet à ſuperioribus. Aut quare non ſurgũt in iudicio? cũ illi ſurgant. *Quoniam iuſtorũ viam novit Dominus, & impiorum viam diſperdet.* Deo, noſſe, eſt approbare piorũ conſilia: quoniam ex lege Dei ſumpta ſunt, Deus agnoſcit & approbat, & ob id non pereunt, quia veritate nixa ſunt, & feliciter cedunt, nimirum auſpice Deo. At impiorũ conſilia, quoniam vel à ſtultitia, vel à pravis affectibus proficiſcuntur, nec approbantur à Deo, nec feliciter cedunt, immo diſperduntur, nimirum improbantę Deo. Habent enim & impii ſua conſilia, in quæ beatus noſter non dignatur ingredi. Habent pii ſua conſilia, in quibus non audiuntur impii; nihil enim inter hos convenit. Pii ſpectant Chriſtum, hi mundum. Pii cœlum. Impii terram. Pii perpendunt quid Chriſti lex dictet, Impii, quid dictet ambitio, quid avaritia, quid gula. Iam vero quibus omnes vitæ rationes ſic ἐκ διαμέτρου, quod dici ſolet, inter ſe pugnant, qui convenire poterit in di-

cendis

cendis ſententiis, aut ferendis ſuffragiis? Simplex eſt quod rectum eſt, in quo facile conſentiunt boni. At multiplex eſt à recto deflectẽtium error. Hinc eſt illa in malorum conſiliis tam inſana digladiatio, tanta ſuffragiorum pugna. Ac ſæpe fit, ut quod ingẽti molimine, tanquã perpetuo duraturũ cõſtituerint, prius diſſipetur quã fuerit inceptum. Hominum cõſilia lubrica ſunt, ſolum autem conſilium Domini manet in æternum. Ut habent impii ſuum conſilium, ita habent & ſuam ſapientiam, ſed animalem, quam Iacobus diabolicã appellat. At quid de hac comminatur Deus per prophetã? Perdam, inquit, ſapientiam ſapientũ, & prudentiam prudẽtium reprobabo. Quanto tumultu hoc agebatur olim à Romanis, ut illud imperium eſſet æternum? Quantum curarũ, quantum laborum, quantum ſanguinis in eam rem impenderunt? Atqui videmus hodie ſic eſſe ſublatum, ut vix quiſquam poſſit Romanum hominem oſtẽdere. Deriſit Deus conſilium impiorum. An non idẽ conſpicimus in conciliis principum

cipum accidere? Quam magnifico apparatu res aliquoties peragitur? Conſident tot eximii proceres, tot legum profeſſores: meris ceremoniis negocium agitur. Sexcentis tabulis confirmantur acta. Dicas fœdus iam æternũ fore. At non raro fit, ut ex ipſo fœdere mox ingens bellum exoriatur. Quid in cauſa? Nempe quia conſilio ſtultorum & impiorum tranſacta res. Subſcripſit epiſcopus, ſubſcripſit imperator, ſubſcripſere proceres, at non ſubſcripſit Deus. Illud abominandũ; ne unquam in pontificum quoq; conciliis conſtituatur aliquid, quod mũdum ſapiat, & à Chriſti conſilio ſit alienum. Spiritale conſilium eſt in quo non convenit duci carnis affectibus. peſſimus conſiliarius eſt affectus carnalis, & ad impiorum conſilium pertinet. Quæ ſpiritus ſuaſit, ea demum æterna ſunt. Intellexit hoc ſapiens ille Pauli præceptor Gamaliel. Sinite, inquit, illos. Quoniam ſi eſt ex hominibus conſilium hoc, aut opus, diſſolvetur: Si vero ex Deo eſt, non poteritis diſſolvere. Diſſolutum fuit conſilium

lium Theudæ, diſſolutum conſilium Iudæ. At Apoſtolorum conſiliũ, quot Pontifices, quot reges, quot præfecti conati ſunt opprimere carceribus, ſuppliciis, morte, immo exquiſitiſſimis mortis generibus? Adeo nihil profecerunt, ut auxerit etiam euãgelii gloriam illorum immanitas. Nihil æternum eſſe poteſt, niſi quod approbaverit is qui finem non habet. Qui turrim Babel extruxerant, rem æternam moliebantur. Verum confuſis linguis diſſipavit Deus conſilium impiorum. Quot reges, admirandis pyramidibus erectis, idem conati ſunt? & horum conſilium irriſit Deus. Soli pii quod volunt aſſequuntur, quippe qui ea via ad id contendunt, quam novit Dominus. In hac præcedit ſuos, autor, & idem fortunator eorũ quæ geruntur. Impii quoniam ea via nituntur ad id quod deſtinarint quã ignorat Dominus, fruſtrantur optatis, irritante & improbãte Deo quod agitur. Durum eſt enim adverſus ſtimulum calcitrare, quemadmodum audivit Paulus, cum adhuc in conſilio peccatorum ſe-

viret in Chriſtianos. Huic interpretationi proximus eſt ille ſenſus. Imaginemur, ut ſunt, duo conſilia, quaſique duos populos multum inter ſe diſſidentes, piorum & impiorũ, quorum alter ab Iacob oriundus, alter ab Eſau, quem Deus odit, cuius etiam poſteritas nihil à parente degenerat. Nam odio pluſquam hoſtili perſequitur probos, hoc eſt, vere Chriſtianos: ſed proſternit ac retundit illos Deus, puſilli gregis ſui certiſſimus defenſor, & ita conterit, ut nunquam reſurgant, neque prævaleant adverſus electos, quantumvis oppugnent, quantumvis iugulent, quantumvis lanient. Quod dixi, non tantum ad ethnicos pertinet & Chriſtianos, verum multo magis ad iſtos nomine duntaxat Chriſtianos, cũ re ſint ethnici, & hos qui vere ſunt Chriſtiani. Alioqui ſi nos Chriſtiani non minus ſitimus aurum quam Turcæ, ſi pro hoc uno ſudamus, peieramus, fraudamus, calumniamur, belligeramur, occidimus, ſi non minore inſania mundanam ditionẽ nobis vel paramus, vel tuemur quam illi, ſi non

minus

minus, immo magis addicti ſumus fœdis voluptatibus quam illi, ſi quicquid eſt carnalium affectuum, magis regnat inter nos, quam inter illos, quid quæſo ſupereſt, quod Chriſtianos diſtinguat à Turcis, præter ſolum titulum, & paucula quaſdam ceremoniolas? Et mitius odium eſt Turcis in nomen Chriſtianorũ, quam malis Chriſtianis in vere Chriſtianos. Huiuſmodi ſi quem ſenſerint contrarium operibus ſuis, in hunc conſpirãt, hunc opprimunt, hunc amoliuntur, ac ſi queant, funditus perdunt. Sed caro non poteſt extinguere ſpiritum Dei. Sicut impii ſunt quiſquiliæ, velut in nihilum redacti, ut qui deſciverint ab eo qui dicit, Ego ſum qui ſum: ita cõſilium illorum perit. Arbor ſucciſa felicius etiam repullulaſcit, ac fruticatur. Virtus oppreſſa clarius emicat At impius ceu pulvis vẽto diſſipatus, totus, ac citra reſtituendi ſpẽ perit, qui & hoc quod tantis ſudoribus congeſſit, vel morte cogitur relinquere, & in futuro ſeculo à felicium anima tũ cœtu ſecluditur. Reſurgunt enim & illi,

cum ſcriptum ſit, Omnes quidem reſurgemus. at non reſurgunt ad vitam, nec inter agnos, hoc eſt, in iudicio iuſtorum, ſed inter hædos. Quandoquidem opinor hunc genitivum ad utranque partem eſſe referendũ. Tunc ſtabunt iuſti in magna cõſtantia. Contra impii, ſuam agnoſcent inſaniam. Nec hiſcere poterunt adverſus manifeſtam Dei iuſtitiam, & irrita ſua conſilia ſeris lachrymis deplorabunt. Neque tamen cognoſcentur à Domino, qui hic noluerũt cognoſcere. Felices illi quos Deus dignatur agnoſcere. Abrahã fidelem agnoſcit. Nunc cognovi quod timeas Dominum. Adam peccatorem non novit, ſed velut de ignoto quærit: Adam ubi es? Et in euangelio Lucæ, peccatores, dicentes: Domine Domine, aperi nobis; audiunt: Neſcio vos unde ſitis. Ac rurſũ inſtantes; Mãducavimus corã te. & bibimus, & in plateis noſtris docuiſti; audient: Neſcio vos unde ſitis. Diſcedite à me operarii omnes iniquitatis. Ibi erit fletus & ſtridor dentium, cum videritis Abraham, Iſaac & Iacob, & omnes prophetas in

regno

regno Dei, vos autem expelli foras. Sic audiunt & fatuæ virgines apud Matthæum: Neſcio vos. Ad eundem modum Paulus: Qui autem ignorat, ignorabitur. Et, vias quæ à dextris ſunt, novit Dominus: quæ à ſiniſtris ſunt, non novit. Quare nō novit? quia non novit perverſa, qui ſuapte natura rectus eſt. Idem eſt Deo videre & noſſe. Adam non videbat præſentem, & Nathanaelem viderat antequam eſſet ſub ficu. Quod ſi cui libebit iuxta ſuperiorem piorum & peccatorum diſtinctionē ſcrupuloſius excutere, impii non ſurgunt in iudicio. Nam, iuxta Chriſti vocem, qui non crediderit, iā iudicatus eſt, ut cuius peccata manifeſta ſunt, precedentia ad iudicium, quemadmodum ſcripſit Paulus. Summam ac deploratam malitiam vocat impietatem. Quid opus iudicare eos, de quibus ipſa iam vita palā flagitioſa pronunciavit? At peccatores ſurgunt quidem in conſilio, ſed non in conſilio iuſtorum: & iudicabuntur quidē, ſed inter impios. Ergo nec pii iudicabuntur, quorum certiſſima ſalus: nec impii,

impii, quorum certa damnatio. At de rebus ambiguis ſolet in conſiliis ac iudiciis agitari. In impios iam præceſſit iudicium, in piis ſupervacaneum eſt iudicium. Proinde de ſolis peccatoribus fiet cognitio. Et quos appellat peccatores? Nempe iſtos, qui ex bono maloque commixti ſunt. Qui fidem & profeſſionem habent piorum, vitam impiorũ. Quemadmodum facit hodie Chriſtianorum vulgus. confitetur Chriſtum, decantat, laudat, celebrat: at omnis vitæ ratio longe à Chriſti præceptis diſſidet. Si roges num credant euangelio: Bona verba, inquiunt, credo maxime. Cur igitur non vivis iuxta euangelium? Iã muſſant. Si roges, an credant, nos reſurrecturos? affirmãt, ſe toto animo credere, & tamen ita vivunt, quaſi poſt hanc vitam nullam expectent aliam. Vident quid ſit optimum: at affectibus corrupti, ad peſſima deflectunt. Hos, quoniam ancipites ſunt, & velut ex ethnico & Chriſtiano conflati, in conſilium venturos ſcribit, non ut ſalvi fiant cum piis, ſed ut impiis aggregentur,

& de

& de quibus ante dubitari poterat, ad utram factionem pertinerent, conſilio palam fiat, illos non ex titulo, neque ceremoniis, ſed ex pietatis officiis æſtimandos. Audio cognomen Chriſtiani, video baptizatum, audio confitentem, video orantem, video ſacrificantem. At facta video parum cum his congruentia. Non audeo gentilem pronunciare, nec poſſum tamen Chriſtianum. Et forte de his non vult à nobis pronunciari Dominus. Serventur ſuo iudicio, ſerventur ſuo iudici. Quis enim, ſi videat prophetantem, ſi euangelizantem, ſi miracula edentem, ſi dæmonia eiicientem, auſit impium iudicare? At iſtos quoque reiicit iudex in euangelio, & in ignem æternum abire iubet. Hoc eſt igitur iudicium, quemadmodum ait ipſe Chriſtus apud Ioannem: Quia lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras quam lucem. Viderunt lucem Chriſti per fidem, at tenebras magis amplexi ſunt. Et Chriſtum utcunque diligunt peccatores, ſed illa magis diligunt, ob quorum cupi-

cupiditates à Chriſti præceptis deſciſcunt. Cupio neminem lædere, ſed dulcis eſt honor. Nolim fraudare, ſed vincit lucrum. Cupio compati cum Chriſto ut conregnem, ſed avocant voluptates. Nolim bello conflictari, ſed non patet alia ad dilatandum imperium via. Huiuſmodi mortales omnes ſurgunt quidem in conſilio, ſed non in conſilio ſanctorum. Annotandum & illud: Non dixit, perituros impios, ſed viam impiorum. ipſi ſupererunt ad pœnam, ſed fruſtrabuntur optatis: non aſſequentur quod tanto tumultu moliebantur, immo omnia in diverſum cedent. Ergo ſi beatiſſimum illud beati cognomen velimus aſſequi, demus operam ut non ſolum profeſſione, non ceremoniis tantum, ſed vita factiſque Chriſtum unicum beatitudinis autorem exprimamus. Cui laus & gloria ſine fine.
Amen.

FINIS.

Digitized by Google